

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF.

62. szám.

XII. évfolyam.



ALAPITTATOTT 1870.

Angol, francia
uri divatczikkék, 2^{sz} 2^{sz}
fehérnemű- és kalapraktár.

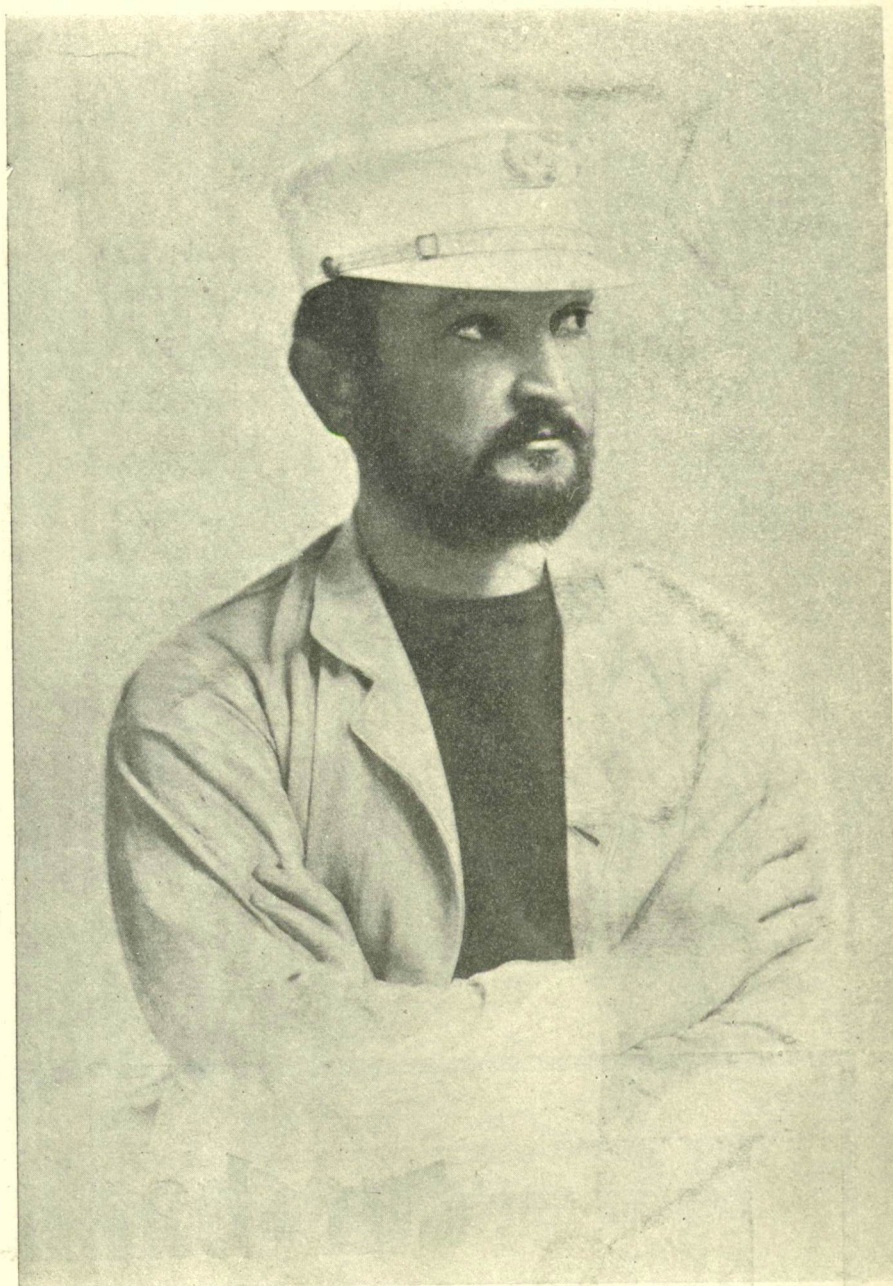
Várady Béla

Budapest, IV., Kishíd-utca 9.

Készít férfiruhákat kizárólag
angol szabványokból
mérték szerint.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

VIII. Béke Szőlő utca 8.



SZEMERE MIKLÓS

AMEUBLEMENTS
FONDÉE A PARIS EN 1833.

KÁRPITOS-ÉS DISZÍTÓ

STEINBACH GÁBOR

DECORATEUR

KÜLÖNLEGESSEGEK FRANCZIA ÉS
ANGOL BÜTÖRSZÖVELEKBEK UGYSZINTÉN
KIMZÉSEKBEK.

MINDEN A BERENDEZÉSI SZAKMÁBA VÁGÓ MUNKÁIATOK. ELVÁLLALJÁNAK.



CSÁSZ-ÉS-KIR. SZABAD

EGÉSZSÉGI VÁNKOSRENDSZER.



BUDAPEST

PODMANICZKY-UTCZA 18

Telefon-szám
20-76.

Gyár-utca sarok.

Budapest fő- és székváros tanácsától ízlésteljes tervezetei révén, a milleniumi kiállítási pavillonjában teljesített munkálataival kitüntetve.

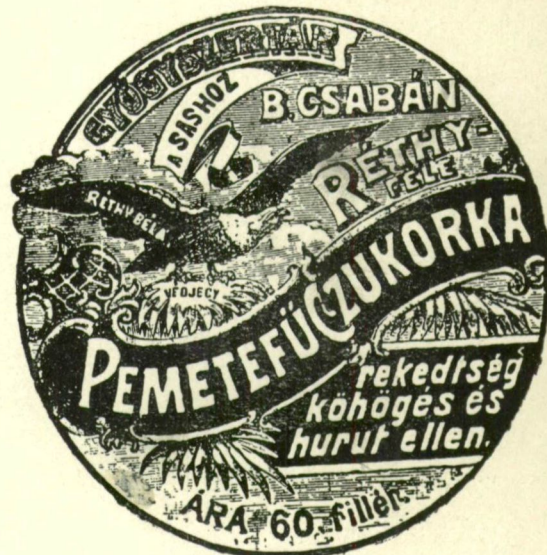
Páris 1900.
Ezüst érem.

MEDAILLE
D'ARGENT.

*Tannoria szálloda
Budapest. Kerepesi-ut 7. szim.
A nemzeti színház mellett*

A LEGJOBB SZÁJ ÉS FOGÁPOLÓ-SZEREK

STOMATIN - FOGPOR elegáns üvegdobozban
- FOGPASZTA A fogak néhány nap
- FOGKRÉM alatt tiszta fehérek
- SZÁJVÍZ kitűnő illatú szájdésinfektáló
STOMATIN-FOGPÉP tubusokban fogtisztító
STOMATIN-SZÁJZICHOU szájdésinfektans
elegáns kis zsebávegcsékben
MŰNYI GYÁRTMÁNY KAPHATÓ MINDENÜTTI valamint
előlegesen beküldött 3kor. ért. rendelés esetén bérmentve
a STOMATIN-GYÁRNÁL ZOMBOR.



A mely gyártmányon a készítő — RÉTHY BÉLA — neve nem látható, az mint utánzat visszautasítandó.

MATTONI-FÉLE
GISSHÜBLER
legújabb égvényes
SAVANYU-KUT

Ha öszül a haja, használja a

„STELLA” - vizet, — HAIR REGENERATOR — mely nem fest, hanem a haj eredeti színét adja vissza.

Üvegje 2 korona.

ZOLTÁN BÉLA
6 cs. és kir. fens. József főherczeg
udv. szállítója gyógyszerárában:

BUDAPEST, V., Sétatér-utca. (Szabadság-tér sarkán.)

Mercur-bank
és váltó-üzlet részv.-társ.



BUDAPEST IV. ker., Váci-utca 37.
(Saját ház.)

ÉRTÉKPAPIROK

vétele és eladása
a napi árfolyam szerint.

KÖLCSÖNÖK

**Takarék
betétek:**

4%

MEJJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST.

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adathat vissza.

— Budapest, december hó 29. —

XIII.

Nemes olvasóm, ne botránkozzál meg, hogy nyíltan, bátran, babona nélkül ki merem írni lapom homlokára a tizenhármast számot és nem cselekszem úgy, mint a háziurak, akik 12/b-nek keresztelik a tizenhármast. Mi babonások nem vagyunk. Sőt kiváló — ha úgy tetszik, egyetlen erényünk — hogy Röntgen-sugarakkal neki megyünk mindenféle conservatív babonának és keresztül világítunk minden babonán, legyen az előítélet, vagy tisztesség formájába bujtatott önérték, vagy évszázadokon át hiúságosan ápoltság.

Egyéb programunk nincsen is; de ezt teljesítjük és beváltjuk is. "Zsenkét esztendeje és be fogjuk váltani mindaddig, amíg a szesz minden előítélet és kivész minden babona; ha mi nem, hát azok, akik mi utánunk következnek.

Munkatársaink mindazok, akik olvasni tudnak és megértene bennünket. Irni tudni nagy művészet, de nem muszáj.

Egy babona azonban mégis van, nemes olvasóm, amelyen kifogni én sem tudok. Azon a százesztendő meg szokáson tudniillik, mely megparancsolja, hogy az év végén a szerkesztő mintegy a sugólyuk elé lépjen és akár van mondani valója; akár nincs, mondjon valamit, akár csak ennyit, hogy: Fizessetek elő!

Budapest, 1901. december közepén.

Kiss József.

Krónika.

Glosszák a hétről.

— decz. 27.

Szépnek nem volt szép ez az esztendő, de a bezárulása stilszerű. Magában a fővárosban közel százezer ember az utcán várja az új esztendőt s az új esztendővel a megváltó havat, melyet, igaz, nem várhatunk sem szénnel, sem meleg ruhával, sőt, nagyrészt, tető alatt is alig, de amelyik hozhat munkát s a munkával kenyeret. Ez a nyomorúság különben nem áll meg a fővárosban; denevérszárnyakkal vonul végig az országon, a sik magyar rónán is, ahol a hét kövér esztendőben is nagy télen a lebzselő és nyomorgó munkátalanság. De látásra sehol sem oly szivszaggató, mint itt a fővárosban, — azon az egyszerű okon, mert itt: meglátni; némán, rongyosan és kétségbeesetten dörgölődik az orrunk alá. Micsoda karácsony volt ez, ebben a palotasoros városban, ahol úgy fölveti az embereket a gazdagság, hogy külön intézményes képviselői ülnek a város törvényhatóságában, — a virilisták!

Egyszerűen: nem volt karácsony; akik hivatásuknál vagy érdeklődésükkel fogva kedden este ájtatták a fővárost, egybehangzóan azt mondják, hogy nem volt. A kör- és egyéb utakon roppant bérkaszárnnyak, amelyek ilyenkor mindig csakugy sugároztak a kiszivárgó gyertyafénytől, — karácsonyfás szobában nem szokás leereszteni a függönyt, — az idén hétköznapiasan pislogtak; egy-egy ablakból csillogott csak ki hivalkodóan, hogy itt nagyon gazdag vagy nagyon könnyelmű emberek lakhatnak, akiknek még olyan fényűzésre is telik, mint az ünnepi érzés. Hát még, akik ezeknek a jótékonyására voltak utalva: a külvárosok lakói! A Józsefváros és a Ferencváros utcáin sem délután, sem este, sem egyáltalában nem látszott meg, hogy ez azon este, melyen még a legárvább asztalra is kalács kerül. Kalács... Gondolatok-e arra, hogy ezt a szent éjszakát hányan töltötték a hidak ívei alá vonulva, épülő házak állványai közé lopódzva, a Rákos, az Angyal-föld, az épülő városrészek üres telkeire, a városi kőbányák odvaiba, az országutak árkaiba huzódva, áldva a jó időt, hogy legalább meg nem fagnak így szabad ég alatt, s öklükkel mégis megfenyegetve ezt az eget — ha nem egyébert, hát azért, hogy mégis mért nem hideg, mért nem fagyos, mért nem ad havat — az egyetlen megváltást, amit a nagyváros szegénye így karácsonytájt ismer?... Van-e akkora jótékonyosság, amely ekkora nyomorúsággal meg tudjon birkózni?

*

Jótékonyosság... Meg kell adni, hogy, ha egyébben nem is, de ezen a téren eljutottunk a tudományos világfelfogás legmodernebb magaslataira.

Bármily szélhámos és nemzetietlen izgatónak tekintenek nálunk mindenkit, aki azt meri állítani, hogy különb állapotokat is el tud képzelni, mint a mieink, — a hazátlan izgatás abbéli állítását, hogy a jótékonyosság nem igazi arkánus s a pillanatnyi segítség nem igazi segítség: ezt a szocialista maximát annyira elfogadják még a legkonzervatívabb, feudálisabb és junkerabb körök is, hogy, mint egyéb kozmopolita hazátlanságok, a jótékonyosság sem emelkedik nálunk a grajzlerságon fölül. A polgárság, egy bizonyos vékony rétege juttat és hullat az összes jótékony céloknak, — ezt aztán úgy megadóztatják, a legkülömbféle czimeken, hogy sokat, vagy csak megközelítően is eleget egy célra sem juttathatnak. Erdemes ezen elgondolkozni — nyugodtan és higgadtan, éppoly nyugodtan és higgadtan, mint ahogy a szerencsésebb társadalmi osztályok nyugodtan, higgadtan, szemmeláthatóan lelkiismeret-

furdalás nélkül élvezik a kiváltságokat, melyeket a mai társadalmi és gazdasági rend csak egyéb osztályok rovására tud nekik biztosítani. Tehát: nyugodtan és higgadtan megállapíthatjuk, hogy jótékonyagra senkit kötelezni nem lehet, — s olyan társadalmi renden belül, mely a tulajdont büntetésekkel védi és szentesíti, természetes és megérthető, hogy kinek-kinek az ő tulajdona szent volta még az idegeibe is meggyőződésül ásódi bele. Ha ilyenformán azt mondják, hogy az országnak, vagy, hogy a fővárosnál maradjunk, Budapestnek ennyi meg ennyi gazdag lakosa van: mágnás, nagykereskedő, földbirtokos, pénzember és így tovább, ezekre az ő tulajdonukból szorosan véve nem következik egyéb erkölcsi kötelezettség, mint hogy üljenek rajta egészséggel, mert hiszen az övék. A mi mai rendünkön belül egyfajta tulajdon van csak, melynek állandóan újra meg újra igazolni kell az erkölcsi jogosultságát — s ez a főpapké. Mert ez a tulajdon sem nem szerzett, sem nem öröklött, s még mint személyes jövedelem sem annyira személyes, hogy egészen mindegy volna, mire fordítják. A főpapság vagyona s ebből folyó jövedelmei, még a legszemélyesebbek is, csak azzal védhetők, hogy az egyház céljait szolgálják velük. Annak idején azért kapták ezt a rengeteg vagyont, s a szekularizáló törekvések ellen is csak ezekkel a célokkal védhetik meg. E célok bizonyára többfélék. Politikaiak és hatalmiak, az egyház erejének és befolyásának megőrzésére. Személyesek is lehetnek, hogy a gazdag, előkelő és független főpapokban gazdag, előkelő és független legyen az egyház is. De kétségtelen, hogy mind e vagyonoknak kulturális és emberbaráti rendeltetések is vannak; letétül adattak az egyház kezére, hogy a műveltséget s az irgalmat szolgálja velük. Hogy ez mennyire nem egyházellenes vagy éppen ††† zsidó felfogás, annak megerősítésére szabadjon arra az e heti *ou ditra* hivatkoznom, mely szerint klerikális katolikus körökben élénken neheztelnek a magyar főpapságra, amért egy kiváló és nagytehetségű klerikális politikusunkat könyörtelen el hagy merülni az anyagi csőd ingoványában, pedig csak a kis ujját kéne megmozdítani, hogy kimentse. Pedig ez csak egy ember, akinek az egyház bármennyit köszönhet is, nem köszönhet neki annyit, mint azoknak a szegény millióknak, akiknek gyengeségén és tudatlanságán épül minden vallási tekintély. A magyarországi egyháznagyok egy része budapesti háziúr, tehát budapesti polgár. Az éhező, fázó és munkátalan nyomorultak tulnyomó része katolikus. Segíteni e szegény kitagadottakon napjában átlag ötszáz forint gyűl össze a fővárosban, s nem éppen katolikus pénz. Valóban oly vakmerő szabadkőmivesség volna azt kívánni, hogy ezek a dús-gazdag budapesti polgárok, akiknek jövedelmei tulajdonképpen nem egészen az övék, fölemelnék azt a nyomorult pár garast olyan összegre, amelyen, mint Európa minden nagyvárosában, legalább kenyérrel és levessel lehetne ellátni mindenkit, aki rászorul, vagy, ha úgy tetszik, legalább a katolikusokat?

*

Kegyes és fölvilágosodott olvasóm, ne csapd le ezt az ujságot, mondván: pfuj, micsoda megkülönböztetések!

Ezek a megkülönböztetések manapság a levegőben vannak; mint ahogy van katolikus és nem katolikus tudomány, irodalom, ember és pénz, mért ne élne a jótékony-ság is a római jog egyik legszebb intézményével: a *beneficium inventarii*-vel, ami nem jelent egyebet, mint a kötelelességekben való válogatást? Hiszen a felekezetiesség minálunk, mondom, mennyire benne van a lélekző levegőben, hogy elfogta azokat is, akiknek minden érdekük ellenkezik a felekezetiesség gondolatával: a zsidókat. A zsidó gimnázium gondolata, mely e héten nagyobb port vert fel, nem új keletű. Természetes reakciója, jobban mondva: szekundárius jelensége, a nálunk évek óta terjeszkedő reakciónak. A protestánsok s a zsidók azt látják, hogy állami intézetekbe is betelepедnek a papok s az apácák, s az állam czégére alatt s a mindnyájunk pénzén üzik azokban az ő saját külön idvezítő rendszerüket. Misem természetesebb, mint hogy erre az összes felekezeti intézmények a tüskés felüket fordítják kifelé. Neheztelnek egymásra, vetélkednek egymással s céljaik, törekvéseik, betegek és gyermekeik számára külön-külön gondoskodnak megfelelő intézményekről. A neo-vallásosság dühe, természet szerint, átragadt a zsidóságra is; zsidó irodalmi társaság alakult, a fővárosi iskolákban ujjaszervezték a zsidó vallásoktatást, ami többek közt azzal a két igen megkritizálható különös-séggel jár, hogy a zsidó gyerekek, akár tetszik a szüleinek, akár nem, *muszáj* templomba járnia s a középiskolákon a két holt nyelv: a latin s a görög immodern és oktalan terhén kívül a zsidó gyerekekre ránehezedik a harmadik is: a héber. Ugyane tö hajtása a zsidó gimnázium gondolata is, melyet, keleti módon, azzal a kérdéssel okolnak meg, hogy: miért ne? ha *nekik* lehet gimnáziumuk, miért ne lehessen nekünk is? Bársony István tisztelt barátom egy Magyar Hirlapbeli cikkelyében eléggé meg nem becsülhető bátor őszinteséggel végzett e kérdéssel, az egységes magyar társadalom szempontjából. De lehet ehhez hozzászólni a zsidók specifikus szempontjából is, mert ebből nézve is valóságos antiszemita merénylet minden olyan intézmény, amely, egyébként bármely okkal vagy joggal, akár zsidó, akár nem zsidó bélyeget üt akármire is ezen a világon. Éppen, hogy a zsidó is ember lehessen, éppen, hogy, ha kedve és hite tartja, hű maradhasson ősei vallásához, hagyományaihoz, szokásaihoz, sőt szentté avult bibliai nyelvéhez is: a zsidónak kézzel-lábbal, minden erkölcsi és anyagi erejével olyan társadalom és olyan állam kiépítésén kell munkálkodnia, melynek minden intézménye azt a gondolatot szolgálja, hogy: vallás vagy származás kinek-kinek az ő magánügye, amelyhez senkinek semmi köze. Zsidó teológiát igenis lehet építeni zsidó papok nevelésére. Zsidó szombati vagy akár talmudi iskolákat is lehet teremteni, hogy, akinek tetszik, ősei vallásában neveltethesse a gyermekét, mint ahogy tetszése szerint taníttathatja rajzolni vagy festeni vagy tornázni. De zsidó kórház, zsidó gimnázium, zsidó vakok intézete vagy mi egyéb — amily gyönyörűek és minden felekezet iránt irgalmasok a budapesti zsidók effajta intézményei, olyan zsidóellenes reakció rajtok a zsidó felekezeti bélyeg. Ez nem azt jelenti, hogy a zsidók, akár a zsidó egyházi község is, ne emel-

jenek iskolákat s jótékony intézeteket. Igenis, tegyék meg, de az az iskola s az az intézmény vallástalan és felekezeten legyen, mert az iskolának éppúgy nincs köze a valláshoz, mint a betegségnek, a vakságnak s a süketiségnek. Ha erre azt vetik, hogy: hát a katolikus és protestáns efféle intézmények: erre azt vetem, hogy elég baj, hogy még mindig vannak ilyenek, de ezek egyfelől történeti maradványok, másfelől uralkodó vagy harczoló osztályok és felekezetek hatalmának vagy törekvéseinek külső kifejezései. A zsidó érdek ezzel szemben csak az lehet, hogy ne uralkodhassanak felekezetek, ne kelljen támadások ellen védekezniök, és így tovább, — szóval: a szabadságnak s egyenlőségnek olyan levegőjét kell megteremteniök, melyben az ő érzéseik is békén és teljes joggal élhetnek és fejlődhetnek. Ha ez az érzés nem mesterkéltséggel van joga az életre: a szabadság s a felekezeten egyenlőség levegőjében megmarad és kivirágzik. Ha nem: megint csak első sorban a zsidók ellen való mesterségesen fentartani és üvegházzal védeni. Mert ez az üvegház kifelé üveg, amely valósággal csábit a kődobásra, befelé azonban kőfal, vaskapu, fegyveres őr, ghetto.

Kádár.

Sasok.

*Két ellenséges sasmadár
A sziklaormon egymásra csapott.
S vadúl harczoltak, mignem elesett
Az erősebb, nagyobb.*

*Vélelenség okozta csak —
A győztes nézi mozdulatlanul
Az elbukottnak véres tetemét
S megtörtlen ráborul.*

*Nem értem, hogy történhetett...
Győzelmem súlya le a porba nyom —
És csókolgatom zúzott szárnyaid
Én büszke, nagy sasom!...*

Erdős Renée.

Merj bölcsnek lenni.

Horatius.

A semmittevés úgy megrágja az embert, mint a moly egy darab posztót.

J. R. zur Megede.

A költő átoksújtotta fa áldásos, csodálatos gyümölcsössel.

Zorilla.

A különbség szüli az ellenségeskedést.

Stendhal.

Egy közmondás azt tartja: Ha bűn a szerelem, akkor bűnhődés a házasság.

Az udvariasság: elnézés apró dolgokban.

Ha magad is fekete vagy, ne szidjál mást — hullónak.

A czukrosviz.

Irtta: HELTAI JENŐ.

I.

Mikor Lilián hercegnő (akit a krónikások később »ezüstvállu«-nak neveztek) megszületett, három napig dörögtek az ágyuk a Rózsaszínű tenger partján. Az egész országot kivilágították és követek indultak mindenfelé, ki lóháton, ki gályán, hogy messze országoknak megvigyék a nagy esemény hírét. A király, Meseország fehérszakállu királya, aki hosszú évtizedek óta várta már ezt az elkészült babát, nagy örömmünnet akart a palotában rendezni és a főudvarmesteri hivatal három nap és három éjjel csak meghívókat irt. A főudvarmester személyesen ügyelt arra, hogy a hosszú névsorból senki ki ne maradjon, se a szomszéd államok fejedelmek, se a jóságos tündérasszonyok, se az erdők gnómiai. És izgatottan és nyugtalanul várta mindenki a nagy örömmünnet hajnalát, csak egyvalaki volt nyugodt, sőt közömbös: a rubintos aranybölcsőben mosolygó Lilián hercegnő.

Hogy azután bekövetkezett ez a nagy nap, a vendégek hosszú sorban kanyarodtak föl a királyi palota márványlépcsőin. Senki sem jött üres kézzel, a gnómok az erdők kincseit hozták magukkal, továbbá mindenféle baj és betegség ellen való füveket, a fejedelmek lovakat és hintókat, ékszereket és drága ruhákat ajánlottak föl a kis hercegnőnek, a jóságos tündérasszonyok pedig megáldották minden testi és lelki széppel. A király, Meseország fehérszakállu királya meghatottan hálálkodott és kezét csókolta a tündérasszonyoknak, a királyné pedig ott feküdt a nagy, csipkés ágyban és a boldogság könyeit sirta. Csak Lilián hercegnő nem törődött az egész dologgal, ártatlan kék szemével a mennyezet czifra faragásait kémlelte, mintha utat keresne közöttük kifelé, a magasba, a fehér felhőkbe.

Be jó is lett volna, ha megtalálja ezt az utat! Mert a nesztelenül lépkedő fekete Vérgzet éppen most lépett be a palota üres előcsarnokába. Ahogy minden valamirevaló mesében történni szokott: a főudvarmesteri hivatal elfeledte meghívni a leghatalmasabb tündérasszonyt, a gonosz Krokambust. A fekete tündér boszút lihegve röpült végig az aranyos termeken és lángoló arczczal állt meg a kis hercegnő bölcsője előtt. Egyszeriben elnémult mindenki, a király, Meseország fehérszakállu királya sápadtan, zavartan közeledett a tündérhez. Szólni akart. De a zord Krokambus tiltó mozdulattal emelte föl a kezét. És amitől mindenki tartott, bekövetkezett. Gonosz átokra nyitotta ajkát és sziszegése félelmetes volt:

— A hercegnő tizenhat esztendősen korában meg fog némulni és néma marad mindaddig, míg tiszteltlen férfikéz nem érinti úgy, ahogy csak a trónnak szabad fenséges testét érintenie. Aki pedig kényszerítő ok nélkül mer a hercegnőhöz nyulni, az halálok halálával hal meg!

Mikor ezt a borzasztó varázslatot elmondta, a királyné elájult, a király megtörve roskadt össze, a vendégek pedig szótlan megdöbbenéssel merevedtek meg. A gonosz tündér, a fekete Vérgzet pedig kaczagva távozott a gyászba borult palotából, amelyben csak a kis Lilián hercegnő nem értette meg, micsoda rettenetes dolgok várnak rá!

II.

A király, Meseország fehérszakállu királya mindenkéltől örökös gályarabságra ítélte a főudvarmestert, akinek mulasztásából és hanyagságából e rettenetes szerencsétlenség csirázott. Utóbb azonban örökös száműzetésre enyhítette a kemény ítéletet és a főudvarmester már másnap reggel utban volt a Zöld hegyek felé. Csöndesen zokogott a hintóban, amely lassan vánszorgott az országuton: het-

ven esztendei hűséges szolgálatának ime száműzetés a vége. Felesége, az ősz matróna komoran nézett-maga elé, három esztendő fiacskája pedig, aki már most is olyan buta volt, mintha nagykoru lett volna, egy darab tortán nyalakodott.

A kocsi egyszerre csak nagyot zökkent és ez a zökkenés, mintha megrázta volna egy kicsit a főudvarmester szunnyadó agyvelejét. Abbahagyta a sirást és az arcza hirtelen földértült.

— Már tudom, mit kell tennem — mondta a feleségének, hogy jó királyom kegyét visszanyerjem. Meg fogom menteni Lilián hercegnőt, mert addig nem nyugszom, amíg ki nem eszelem annak a módját, hogyan váltsuk meg a gonosz tündér varázsától. Én csináltam a bajt, nekem kell azt jóvá tennem.

És már ott a kocsiban törni kezdte a fejét, miként segíthetne a hercegnőn? És törte a fejét még tizenhat esztendeig, amely idő alatt sem a feleségével, sem a fiával nem beszélt. Folyton a fejét törte. A legfurcsább terveket eszelte ki, fantasztikus, kalandos terveket, amelyekben egész hadseregeket, álhadszerek, kötélgáncsokat és rablókat mozgósított, mind azzal a célzattal, hogy megtörje a varázst. De alaposabb vizsgálat után a kalandos tervek lehetetlen volta napnál világosabbnak látszott, hát sorra mondott le mindegyikről. Pedig a tizenhatodik esztendő vége felé már mértani ábrákkal, körökkel és számokkal is bibelődött, matematikai alapon akarta a kérdést megoldani.

A főudvarmester fia ézalatt fölserdült, anélkül, hogy a Lilián hercegnő szomorú végzetéről és édesatyjának ragyogó multjáról sejtelve lett volna. Csak homályosan emlékezett Meseország fényes palotáira, most a Zöld hegyek tövében nyomorúságos kis viskóban lakott és egész nap az erdőben csatangolt. Itt megtanulta a madarak füttyét utánózni, ez volt az egyetlen kvalifikációja arra, hogy valaha a politikai és diplomáciai pályára léphessen.

Egy ködös őszi estén — a főudvarmester éppen a századik évét töltötte be és tizennyolcadik éve ette már a száműzetés sós kenyerét — a főudvarmester ágyba dőlt. Érezte, hogy a halál ott ólalkodik a kunyhó körül, sőt azt is hallotta, ahogy egy kődarabon köszörülte a kaszáját. Itt volt az elmúlás nagy pillanata és ekkor utolsó, kétségbeesett megfeszítésével minden erejének hirtelen megoldotta a nagy talányt, amely tizennyolc esztendeig zaklatta az agyát. Látnoki világosság gyuladt ki benne, a dolog egyszerű és sima volt, szinte kézenfekvő. Beszélgette a feleségét és a fiát és tizennyolc esztendei némaság után így szólt hozzájuk:

— Megtaláltam annak a módját, hogyan oldjuk föl Lilián hercegnőt a varázslat alól. De én már elkéstem vele, mert én most meghalok. Ti ellenben menjetek vissza Meseországba és te fiu keresd föl a hercegnőt a palotában...

Azután halk, szaggatott hangon elárulta fiának a nagy titkot. A fiu ámulva hallgatta és még akkor is némán ült az ágy mellett, mikor a főudvarmester lelke már valahol a felhők között kalandozott, sebes röptével igyekezvén a jól megérdemelt mennyország felé...

III.

Lilián hercegnő ezenközben viruló hajadonná serdült és méltán megérdemelte az »ezüstvállu« nevet, amellyel a krónikások tizenhat esztendő korában fölruházták. A jóságos tündérasszonyok minden áldása beteljesedett rajta, szépsége vakított, ártatlansága gyönyörködtetett, lelkének nemessége Meseország összes bölceit és elmélkedő remeteit megszágyenyítette.

A király és a királyné hosszú, nagy éjszakákon keserves bubánattal gondoltak arra, hogy ennek a fehér

liliomnak minő megpróbáltatásokat szánt a gonosz tündér. Néha el akarták magukkal hitetni, hogy az egész csak rossz álom és hogy a hercegnő tizenhatodik születése napja minden baj nélkül fog leperegni az évek homokórájában. De ahogy ez a félelmetes nap közeledett, abban a mértékben sorvad el a reménységük. És az a ragyogó májusi reggel, amely tizenhatodik évfordulója volt a gonosz tündér megjelenésének, ujjongó szülék helyett sápadt remegőket köszöntött. Az egész palota aggódva leste, vajjon lecsap-e a gonosz tündér átka a hercegnőre, az egész országban zugtak a harangok, nagy karavánok imádkoztak a bucsujáró helyeken, hogy a hercegnőről a veszedelmet elhárítsák. Csak a hercegnő nem sejtett semmit, ő szép volt és vidám, ezen a napon a legszebb és legvidámabb. De a nevetésének nem támadt visszhangja, aggódó kérdéseire pedig csak köny volt a felelet. És pontban déli tizenkét órakor, amikor a harangok a legjobban zugtak, az utolsó kérdés a torkán akadt. Nem tudott többé szólni, megnémult, úgy, ahogy azt a gonosz tündér tizenhat esztendővel ezelőtt megjövendölte...

A palota hangos lön a siránkozástól, az ország gyászt öltött. A király, Meseország fehérszakállú királya pedig nagy szomorúságában kihirdette, hogy azt, aki a hercegnőt megváltja: vejének, fiának, utódjának fogadja. A pásztort úgy, mint a lovagot, a kalmárt úgy, mint a dalnokot.

Es jöttek mindenfelől a bátor vitézek, a rettentetlen daliák, a pásztorok és a költők, hogy szerencsét próbáljanak. De, amikor megtudták, mi az érem másik oldala — hogy halálok halálával hal meg az, aki kényszerítő ok nélkül mer a hercegnőhöz nyulni — sokan megvakarták a fejüket és bölcs mértékletességgel visszafordultak. Kényszerítő ok? Hát ilyen is lehet? Némelyek egészen lemondtak a kalandról, mások valami megoldást kerestek, egy balgatag apród azonban, aki nagyon mélyen talált a Lilián kék szemébe nézni, hóbortos szerelmében megpróbálta a varázst megtörni.

— Megéríteni és meghalni — suttogta lelkesülten és egy óvatlan pillanatban megérintette, szeliden, tisztelteljesen, szinte áhitatosan a hercegnőt. A következő perczben halva roskadt össze, mintha villám sújtotta volna.

Ez az intő példa még jobban elijesztette a lovagokat attól, hogy a veszedelmes Lilián hercegnővel kísérletezenek. A palota márványlépcsőin egyre gyéribben mutatkoztak az idegen vitézek, akik előbb nagy hangon kürtölték, hogy a hercegnőt jönnek megváltani s utóbb szégyenszemre kullogtak tovább. A király és a királyné már-már lemondtak arról a reményről, hogy valaha még a leányuk szavát hallják, Lilián hercegnőnek pedig már elfogytak a könnyei.

Közben a király tudós orvosokat is hozatott, vizsgálnák meg a leányát, hátha a tudomány meg tudja gyógyítani azt, amit a tündér elrontott. A tudós orvosok a fejüket csóválták és latinul beszéltek egymással, de a hercegnő továbbra is néma maradt, néma és kétségbeesett. De így még szebb volt e fájdalmas némaságban, olyan, mint valami szomorú, fehér oltárkép, amelyhez földi szerelemmel nem is lehet közeledni...

A gonosz tündér boszuja rettenetes volt.

IV.

Igy telt el két szomorú esztendő.

A második esztendő végén a palota lépcsőin megint jelentkezett egy lovag. Hosszu hónapok óta az első. Annál különösebb és annál nagyobb bizalmat gerjesztő, mert álarcosan jelent meg. Az álarczos lovagok pedig (akik mindig azzal végzik, hogy levetik az álarcukat) nagyobb és csodálatosabb tettekre hivatottak, mint az egyszerű közönségesek.

A király és a királynő szívébe újra visszatért a reménysugár, amely minden új kísérletnél újra fölcillant. Sőt maga Lilián hercegnő is bizonyos fájdalmas kíváncsisággal nézte a vakmerő ismeretlent, akit nem rettent se kudarc, se halál. Az álarcos lovag vidám volt és szeretetreméltó és kitűnően utánozta a madarak füttjét. Elannyira, hogy még Lilián is mosolygott neki, — az első mosoly két év óta.

Este a király az álarcos lovag tiszteletére táncmulatságot rendezett. A hangulat mint mondani szokás, nagyon emelkedett volt, a párok kipirult arczzal forogtak, csak az álarcos lovag nem tánczolt, ő nem tágitott az ezüstvállu hercegnő oldala mellől. A jó ég tudja, miről beszélt a hercegnőnek, annyi bizonyos, hogy ez nagy figyelemmel hallgatta. A király és a királyné, bár látszólag nem törődtek a leányukkal, félszeggel mindig odanéztek, vajjon melyik pillanatban és hogyan szánja el magát az álarcos lovag a kísérletre. És a kipirult arczzal forgó párok is arra gondoltak a táncz hevében, vajjon sikerülni fog-e a merész lovag vállalkozása, amidőn is tiszteletlen kézzel fogja érinteni a liliumfehér hercegnő minden bánatának kutfejét. A lovag azonban nem mozdult, csak beszélt, egyre csak beszélt és egyre szedte magába a frissítőket, amelyeket néger lakájok hordtak körül a kerek ezüsttálczákon.

Lilián hercegnő végre megunt a hosszas üldöglést és fölállt, hogy a teremben körülsétáljon. Mikor az álarcos lovag ezt észrevette, óvatosan és észrevétlenül egy pohár czukrosvizet csempészett arra a székre, amelyet a hercegnő az imént elhagyott, azután szerelmesen sutogta:

— Maradj még bűbájos hercegnő... én kérlek, hü lovagod, hogy maradj még!

A hercegnő háttal állván a székek, elővigyázat és megfontolás nélkül újra le akart ülni. Most a lovag ravaszul mosolygott és ahelyett, hogy a czukrosvizet kapta volna el a székről, merész és tiszteletlen kézmozdulattal a hercegnőt akadályozta meg abban, hogy a vizespohárra ráüljön.

— Szemtelen! — sikoltott a hercegnő, aki ebben a pillanatban visszakapta a hangját.

A varázs meg volt törve.

No hát lett erre öröm a királyi palotában. A hercegnő pipacspiros arczzal állt a terem közepén, mellette a büszke és irigyelt lovag. A királyi pár hol siet, hol nevetett, hol a lányát ölelte össze, hol a lovagot és a kézfogót nyomban megtartották. És a lovag nem győzte elégszer elmondani, hogy az ember ilyen esetekben vagy a vizespoharat kapja el, vagy... a dolog roppant egyszerű.

S mikor a király, Meseország fehérszakállu királya poharat ragadott, hogy ékes szavakban köszöntse a bölcs és merész vitézt, ez levetette az álarczát és így szólt:

— Én annak a főudvarmesternek a fia vagyok, akit felséged tizennyolcz esztendővel ezelőtt száműzött. Amit apám vétett, én tettem jóvá, bocsásson meg felséged az emlékének. Be akartam bizonyítani, hogy mi lojális család vagyunk...

A főudvarmester fia feleségül vette Lilián hercegnőt az ezüstvállut és a lakodalomra elsőnek Krokambust, a gonosz tündért hívták meg. És amikor az ifjú pár visszavonult a nászszoba rejtelmes félhomályába, a lovag hirtelen elérzékenyült.

— Mi bajod? — kérdezte Lilián hercegnő.

— Semmi! Azon tündököm, hogy az apám tizennyolcz esztendeig törte a fejét, hogy én... hogy te...

De azután belátta, hogy okosabb, ha nem szól többet. Nem is szólt. És még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Virág-ének.

I.

*Hallottam szavadat
És nem hallottalak,
Fogtam a kezedet
És mégse fogtalak,
A szemedbe néztem
És mégse láttalak...
Behunytam a szemem,
Édes egyellenem,
Hogy újra lássalak!*

*

*Sivatag sölétben,
Messze pusztaságon
Tündöklök a fényed,
Elhervadt virágom,
Ködlök az árnyékod,
Mint valami álom,
Mint valami emlék,
Ami elveszett rég',
Mint a boldogságom:...*

II.

*Vándormadár elszáll,
Hervad a virágszál —
Más szemébe névelve,
Más ölében ülve,
Más keblére dülve,
Jutok-e még eszedbe?
Kérde-e, ha látnak,
Régi violádnak
Van-e szintén jókedve?*

*

*Ha mászt csókol ajkad,
Átsuhan-e rajtad
Csókjaimnak emléke?
Ha más karja átfon,
Mi reszket pilládon,
Csak új gyönyörűség-e?
Első szerelemnek,
Édes gyötre'eknek,
Lehet-e végkép vége?*

*

*Látod, édes, még én
Minden csókom mélyén
A te csókod csókolom
És minden asszonyban
A te szíved dobban
Ujra felém, angyalom —
És ha meghalok majd,
Az utolsó sóhaj
Csak tehozzád sutlogom!*

Martos Ferencz.

Szemere Miklós.

Szemere Miklós alakját az e heti két milliós szenzációtól elkülönítve kell nézni; hogy karakterisztikus feje az elmúlt napokban a kártyaszoba izgalmas fényű háttéréből válik ki, inkább csak alkalom, amely az aktualitás gyors fényében eleveníti meg vonásait. Hogy arczképét kiadjuk, nem akar sem parade, sem szatíra lenni a baccara előtt s vele szemben. Közöljük azért, mert akit ábrázol, érdekes ember, a magyar faj egy sajátos típusa s képzettsége, férfiasága s modora révén sok szimpátiát egvesít. Csodálatos csak az, hogy, aki foglalkozott tudományos dolgokkal, irogatott is et non sine gloria, aki a maga körében sok jelentős mozgalomnak állt élén, akinek, mint mondják, nagybecsű amatőr-gyűjteménye van s akiben a szépművészet eredendő jóbarátot talál, éppen a kártya révén lesz egyszerre közismertté. Ez a sors maliciája s az emberek gyöngeségében gyökerezik. Nehéz időkben élve, a szerencse mindenhatóságát egyre jobban csodáljuk s fénye az általános nyomoruság könyein megtörve alkot szízárványhidat.

Szemere Miklósban egy becses nevű történelmi család tradíciói egyesülnek a modern emberrel. Benne rejlik a *de genere* Huba bátorsága, képzettsége, opponáló természet, hidegvére és a szép iránt való hajlamai, alakján végigömlik a roccoco udvariassága, az empire szeszélye, a párducz bőr férfiasága és bizonyos nobiles konzervativizmus, amelynek sötét timbre-e diszkrét fényűvé teszi a körötte lobogó modern élet százféle színét. Hogy a temperamentumbéli sokféleség nem tud olyan formában megjelenni, amely őt a társadalmi és politikai élet vezérő alakjává tenné, bizonynyal az élet hibája. Államéletünk, polgári világunk háza ma még az építkezés durva vonásainál tart: oszlopokra, padozatokra, bolthajtásokra van szükségünk s a jellem oly sajátos nippe-je, amilyen Szemere Miklós, törmelék, fahéj és roncsok között áll. Angolország társadalmában kétségtelenül disztigvált hely jutna neki s a modern élet is hasznát látná, nálunk különöz virág, amelyet ugyan megcsodálunk, amelynél azonban a homokkötő és talajt javító akácot többre becsüljük. Így van az, hogy az olyan képzett és tapasztalt férfiak, mint Szemere, csak kis körben tudnak érvényesülni s nemcsak nevök, tehetségök is a multban él, a jelen mitsem tud belőle kiváltani.

E helytelen viszony természetes következménye, hogy az illetők csalódást éreznek, lehetőleg kerülnek az ugynevezett nagyvilágot s mindig csak intim körben élve, a magánélet szemüvegén át nézik a globus forgását. Mily más az élet ott, ahol a politikát s a társadalmat vezérő megalkuvást, a frázisok valutáját, a közvélemény furcsa megnyilatkozását, az ugynevezett korszellemet nem ösmerik s egyének összességének nézik a világot. Hogy ebből oppositio támad, magától érthető s hogy ez ellenzék nem lép a nyilvánosság elé, a főúri körök zárkózottsága az oka. Mindig a multban élve, mely maga a hallgatagság s titokzatosság, életök tapasztalatait épp úgy csupán a család-

fának őrzik meg, mint az ősök a vitézséget s a személyes jellemet. S ha néha mégis megesik, hogy egy-egy billikomos beszéd révén a rendes étellel fűződnek össze, mi, a forgatagban élő emberek, különözségnek és reakciónak nézzük azt, ami voltaképp keserű csalódás s a világgal való meghasonlás. S ahelyett, hogy az érintkező pontokat keresnők, a közvélemény erőszakossága egyre jobban a multba szorítja vissza azokat, akikben hasznos munkásokra tehetne szert és gögösen fordulva el tőlük, éppen maga csinálja az arisztokracziát s a gögőt.

E tekintetben Szemere Miklósnak is sok tapasztalata van: beszédet mondott s humoros szálló ígét formáltak belőle. Könyvet irt s viccet faragtak belőle. Egy embernek egy életre ez éppen elég, nem csoda, hogy a kaszinó s a gyöp kulisszái mögé menekült. Most aztán a kártya révén egyszerre hírességgé lett s nagy népszerűsége jutott. Meg van az érintkezési pont s miután mindannyian kártyások vagyunk, kezdjük őt megérteni s méltányolni. Amit nem tudott elérni könyveivel, beszédeivel, utazásaival, tanulmányaival, a kártya révén egyszerre megnyerte s aki politikában, társadalomban is kiválóság lehetett volna, a francia pakli területén lett azzá. Ő mint okos ember, bizonyára mosolyog e furcsaságon s tudomásul veszi azt a kitüntetést, amelyre nem áhitozott s amelynél különbre van hivatva. Mondják, hogy szerencsés ember s Fortuna bizonyára megsegíti: el fogja vészíteni a milliót meg a hírnevét s akkor talán megismerhetjük még Szemere Miklóst, az igazit, aki nem treffekkel táplálkozik s nem kártyavárban lakik.

1.

Tél.

Irta: GEIJERSTAM.

A januári délután korán alkonyodni kezdett és a sziget körvonalai elmosódiak a homályos téli fényben. A fenyők még szorosabban simultak az erdő szélén, a tenger partja felé alacsonyodó dombok alján álló két kis vörös házhoz. A borus ég nehezen sulyosodott a vizes földre és a száraz faágak közt metsző szél üvöltött, mely a kéményből úgy hajtotta a füstöt, hogy szürke tömege láthatatlanul vegyült egybe a sötét levegővel.

Az öreg Söderberg az udvaron állott és fát vágott. Nyomorék, vékony galyacsok heverték körülötte. Már egy órája dolgozott, lassan és meggondoltan, gyakran szünetelve, miközben ki-kitekintett a tengerre. Ha a szél éles fuvása megérintette, jobb lábszárához nyult, melyet a rheuma különösen megkínzott. De mivel Söderberg jámbor ember volt és az egész vidéken annak hírében állt, nem káromkodott, hanem csak kedvelt szavajárásához folyamodott, mely a káromkodások seregét pótolta: »Ez már csak mégis különös!«

Miután ezt elmormogta, félíg saját magához, félíg az éghez, mintha azt akarná, hogy ott is meghallják, még egy aggódó, kémlő tekintet vetett a tengerre, ahol a fekete hullámokon fehér habkoronák látszóttak, aztán elgondolkozva, hegyeset köpött maga elé és bement a szobába.

— Havazni fog — mondá komoran. Leült a kályha mellé, jobblábát simogatni kezdte s a tűz felé tartotta, hogy megdermedt izmai felmelegedjenek.

— Havazni fog! — hangzott félénken a szoba egyik sarkából, melyet csak gyéren világított meg a kályhában izzó göröncsös galyak fénye.

Söderberg a tüzlappal megpiszkálta a parazsat, még egy pár apró faágat dobott a tüzre és belefújt. A tűz egy pillanatra fellobbant, de nyomban lelohadt, mint mikor a madár a víz alá merül és aztán csak pislogott, hiába erőlködve, hogy ura legyen a nedves fának.

Homályos világosság esett a szoba ama részébe, ahonnan a hang jött. Alacsony deszkapadon összeaszott kis asszonyka kuporgott és kotorászott egy halmaz burgonyában. Görbült ujjaiival, melyek a homályban fekete árnyéknak látszottak, megtapogatta a burgonyákat, letörte a csirákat és aztán a mellette álló, vízzel telt vödörbe dobta őket. Mialatt a burgonyákat válogatta, a tűz felé fordult és ekkor tisztábban látszott sovány, összeaszott kis arcza, beesett szája és kevés, ősz hajfürtje, mely alacsony homlokába esett.

Söderberg megismételte jóslatát.

— Havazni fog — mondá. A szél észak-keletről fú és a lábam fáj.

Az öreg asszony félretolta a burgonyákat és fel-emelkedett.

— Akkor tűz fölé teszem a kávé-üstöt, Söderberg — mondá élénken és öreg, vidám szemei felvillogtak.

És miközben a tüzre rakott és a lángokba fújt, a hosszú napokra gondolt, melyek most majd bekövetkeznek és így szólt:

— Jó, hogy legalább megvan a heringes-hordónk!

Söderberg jóslata nem vált be egészen. Hó nem esett mindjárt, de helyébe beállt a hideg. Ugy lebilincselte a sötét hullámokat, hogy jéghidakat képeztek a szigetek között és csak mikor a jég már egész szilárd volt, kezdett havazni.

Voltak napok, ahol nyugodtan, lassacskán havazott, mintha a kiapadhatatlan, hatalmas tél összes fehér hópelykeit kiszórta volna a szigetekre. Egyenletesen emelkedett a fehér síkság mindig magasabbra, fehér lepellel borította el a kutakat, befödte az erdő útjait, melyek teljesen elvesztek e hótömegek alatt. És a kis házak alacsony ablakából nem lehetett egyebet látni, mint a határtalan fehér síkságot, mely az ablakpárkányokig felért.

Az emberek a szigetek küzdelemre szálltak a hótömegekkel, mely fehér, nehéz lepelével szinte agyonnyomta őket. Utakat törtek lapátjukkal az erdőben és eltávolították a havat a házak küszöbéről és a kutakról.

De egy szép napon beállott az észak-keleti szél, hogy segédkezzék a temetésnél. Ugy jött, mint az őrjöngő ellenség, meg-megújuló hótömegekkel, és nem fáradt el soha. Nap-nap után üvöltött a házak körül, megrázta a hosszú kéményeket, besivított az ajtókon, és az erdő úgy nyögött, mintha elgyengült volna a rettenetes támadás alatt. Aztán elhallgatott néhány napig és az emberek fellelegzettek. Ismét ki mertek bujni szűk szobáikból s mialatt a természet hatalmát visszanyerte, előszedték lapátaikat és hókéjúkat, hogy visszahódítsák a talajt.

De újból eljött az észak-keleti szél. Még hevesebben támadott, mint annakelőtte; erőszakosabb, vadabb, pusztítóbb volt, mint valaha. Új hótömegeket hozott magával, újból elborította az utakat, és sűrű hófelhőkbe burkolta a házakat. Ugy látszott, mintha már eleve minden ellentállást el akart volna fojtani és kipusztítani minden életet e szerencsétlen vidéken, hol ő vitte a zsarnok uralmat. A hó már embrenyi magasságban feküdt az erdőkön és a hideg is szövetkezett a viharral. Csak úgy ropogtak a házak deszkái, és egy-egy durranás félelmetes mesék emlékével izgatta a képzeletet. Az erősen befagyott ablakokból nem látszott egyéb mint a kavargó hó, mely a nyögő fák ágai közé helyezkedett.

Hónapokig tartott a természet őrjöngése. Kint, a távolabb fekvő szigetekre, ahol a szegények laktak, oly csendes volt minden, mint egy óriási temetőben, hol már csak csodák ébreszthetnek életet. A házak kis fehér dombokként kandikáltak ki a hullámzó hótömegekből és az egész olyannak látszott, mintha a tenger, mely lebilincselve feküdt jégtakarója alatt, kérlelhetlen erőszakkal kiáradt volna partjain és hatalmas, megdermedt hullámaival a száraz földet elöntötte volna. Miután minden közlekedés megszűnt, nemsokára beköszöntött az éhség.

Söderberg naponta kiment az istállóba és a tehén után nézett. Betömte mohával a moh hasadékait, hogy az állat ne fázzék, megtámasztotta a tetőt, mert a hó benyomta. De eledellel oly szűken tartotta, amint csak lehetett.

Valahányszor megfejte Stina a tehenet, megmérték a tejet, és aggódó pillantásokat váltottak, ha csak egy parányival kevesebb volt, mint az előtte való napon.

Állandó félelmük az volt, hogy a tehén elpusztul, és akkor kizárólag a sós heringekre meg a fagyos burgonyákra lettek volna utalva. Tehén nélkül alig bírhatták volna ki, és az egyhangú, hosszú, komor napokban egyetlen szórakozásuk az volt, hogy az állatot etették és ápolgatták.

A tehén szalmába burkolva ott feküdt szalmaágyán, a védett istállóban, és egész nap szénát rágicsált. Valahányszor az öreg asszony az istállóba lépett, a tehén bögni kezdett és félénken forgatta pófáját a hideg levegő és a beszállinkózó hó felé. Ha egyedül volt, a szobába is behallatszott, hogy bög siralmas magányában. Ez a bögés volt az egyedüli élő hang, melyet az öregek saját szavukon kívül hallottak.

— Szegény barom! bög, mert emberek után vágyódik — mondá ilyenkor az öreg asszony.

És az ócska prémes-bundát szorosan teste köré huzva, óvatosan tipegett a havon át az istállóig s az ajtóba állva csevegett a tehénnel.

Az öreg asszony hosszú történeteket mesélt neki, megczírogatta tőgyeit és a csillag-alaku fehér foltot homlokán; a tehén pedig megértette, hogy jót akarnak vele, mert szájával megsimogatta az öreg asszony vállát és bögött utána, ha element.

Hébe-hóba, ha Söderberg nagyon jókedvű volt, elkísérte az asszonyt és olyankor a két öreg óraszámra eldiskurált és elbabrált a tehénnel.

— Csaknem olyan, mint valami uri társaság — mondá Söderberg meggondoltan.

És sem e társaságot, sem a tejet nem tudtuk nélkülözni. Hogy nekik is valami bajuk történhetnék, arra sohasem gondoltak.

Söderberg meghaladta a hatvanat, felesége csaknem tíz évvel idősebb volt nála. De sokáig éltek együtt és az élet megszokása, mint ezt gyakran észlelhetjük, eltávolította tőlük a halál gondolatát, még akkor is, mikor már itt volt az ideje, hogy a halált várhatták volna.

Az öreg asszony vénsége mellett is, vidám, apró teremtés volt, derült kedélyű, mindig szerette az életet. Söderberg ellenben inkább zárkózott, elmélázó természetű volt, és, ámbár fiatalabb volt az asszonynál, mégis többet betegeskedett. A rheuma, melyet az őszi vitorlázásnál és halászatnál szerzett, merevvé tette tagjait és gyakran napokig az ágyhoz bilincselte.

— Egyetlen egy napig sem feküdtem — szokta mondani az öreg asszony — kivéve a gyermekek születésénél. De ezek most már rég felnőttek és mind eltávoztak. De azt mondom, ha egyszer lefekszem, soha többé már fel nem kelek, érzem!

Söderberg sokat olvasott a téli napokban. Pápaszemmel az orrán, érdes kezében az Új-Testamentommal,

nappal az ablaknál, melyhez a száraz hó ütődött, este pedig a kis petróleum-lámpa mellett, melyet lehető legmélyebbre leszófoltak, hogy kevés olaj fogyjon, üldögélt egyik fejezetet a másik után olvasgatva, mialatt szája halkan mormogta a szavakat és feje időről időre tetszést bölintott.

Sohasem olvasott föl az öreg asszonynak, mert ez nem kívánta és Söderberg nem akarta komoly gondolatait közölni feleségével, kiben a vallási érzés nem volt oly erős. Stina mindig boszankodott, ha Söderberg egész nap a könyv fölé hajolt. Ő sosem érzett kedvet ilyesmire és ezért nem is tette meg soha; de mindig rosszabbnak tartotta magát az öregnél, ha észrevette, milyen benyomást tett arra a Szent-Ige. Tudatában volt, hogy hiányzik belőle az igazi hit. Ezt gyakran megmondta neki Söderberg is. Ámbár mindig boszusan felelt és azt mondta, hogy az ő hite ép oly jó, mint a férjeé, szíve mélyében mégis hestelte a dolgot és igazat adott urának.

Az utolsó hóföregteteg eltartott kilencz napig. Nagy munka volt a kuthoz eljutni, fát vágni és azt a házhoz hordani, az istállóhoz eljutni és a tehénnek eledelt adni és a küszöbről elsöpörni a havat, hogy ne falazza be teljesen az ajtót.

Hetekig el voltak zárva az öregek. A napok egyhangúsága daczára mégis gyorsan mult az idő és egyikük sem tudta elképzelni, hogy csakugyan oly sok idő telt el. És mégis oly mérhetetlen hosszúak voltak az egyes órák, hogy némelykor titkos borzalom szállta meg az öregeket magányos, elhavazott kis házikójukban. Egy szép este kifogyott a tüzifa, gyorsabban, mintsem várták. A lámpást nem merték gyakran meggyújtani, mert takarékoskodtak az olajjal, mintha a lámpavilágítás oly fényűző volna, melyet csak ritkán engedhetnek meg maguknak. Nem lehetett segíteni rajta, Söderbergnek ki kellett mennie a sötétbe, fát keresni.

Sokáig elmaradt és Stina aggódni kezdett a sötét szobában. Egy pár galyacska még pislogott a kályhában, különben minden koromsötét volt. Csak az ablak látszott, mert hó fedte és félelmetesen villogott a sötétben. Ugy rémlett neki, hogy egy óra mult el ura távozásától. Félt, mint a gyermek a sötét szobában; ijedtségében imákat mormogott, értelem és összefüggés nélkül, irtózva a láthatatlan ellenségtől, melyet maga körül leskelődni vélt. Nem merte az ajtót felnyitni, hogy kinézhesse, mert beeresztette volna a nagy hideget. A lámpát sem merte meggyújtani, mert Söderberg dühöngött volna, ha meglátja. A félelem nem akart távozni; felizgatta képzeletét, ijesztő kísérteteket látott és aggodalmában kiosont az ajtón, óvatosan behuzta maga után, és kiállt a küszöbre. Csak vékony gyapotkabátka volt rajta, a lábán fapapucs. A szélvész fagyos hideggel üvöltött körülötte és a hó lábán pergett le. Mozdulatlanul állt és kezeivel a kabátkát derekához szorítva iparkodott keresztüllátni a havon, mely arczát irgalmatlanul korbácsolta. Lehetetlen volt. Nem látott semmit, még a szeme elé tett kezét sem, csak a hó kavargott és mindinkább magasabbra nőtt a pitvaron.

— Söderberg! — kiáltá ismételten, mindig hangosabban és aggodalmasabban.

De maga is belátta, hogy hangja nem harsoghatja túl a vihart és dideregve ajtót nyitva, csaknem beröpült a szobába, mert a szélvész megkapta az ajtót, és úgy becsapta, hogy az egész ház megrázkódott. Mikor az asszony belépett, megszólalt a fali-óra és zümmögő, tompa ütése félelmetesen hangzott a nagy csendben. Az öreg asszony hangosat kiáltott ijedtében, aztán a gyufák után tapogatódzott és reszkető kézzel meggyújtott egy szálát. A lassan fejlődő, kékes láng még jobban megijesztette, csak nehezen birta a lámpát meggyújtani. De alig hogy felgyújtott, léptek hallatszottak a pitvarban.

Gyorsan megint eloltotta a lángot és nesz nélkül leült; pár foga vaczogott a hidegtől és a félelemtől.

Söderberg lépett be és nagy zörejjel ledobta a fát a vágótőke mellé, mely most már a szobában állott.

— Miért oltottad el a lámpát? — kérde. Tele és tele volt hóval, levetette kabátját és csizmáiról az ajtó mellett lerázta a havat.

Az öreg asszony nem felelt. Nyugodtan üldögélt és le akarta küzdeni felindulását.

— Ez már csak mégis egész különös, öreg asszony! — kezdte Söderberg, de mindjárt elhallgatott, mintha saját magát le akarta volna győzni.

Rövid idő múlva hevesen megszólalt:

— Gyujtsd meg a lámpát, hogy az ember lásson is valamit!

Az asszony gépiesen engedelmeskedett, de egész testén reszketett és maga sem tudta, miért fél annyira. — Oly sokáig maradtál — mormogá. — És olyan borzadalmas egyedül lenni!

— Sokáig maradtam? — felelt hevesen Söderberg. — Gondolod, olyan könnyű dolog fát keresni, ha ölmagasságban fekszik a hó? És te itt ülsz és saját magadnak meggyújtod a lámpát, amiből a legkisebb hasznod sincs. És ha lépteimet hallod, eloltod, hogy ne tudjam meg!

Utolsó szavait predikáló hangon mondta és ezalatt egy darab fát a vágótőkére helyezett.

— Lám ez az őshazugság, mely az emberi szív mélyében fészkel! — folytatá. — Ez a sátán, az ördög, a kigyó, minden hazugságnak ősatya!

Éles hangsúlyozással mondta e szavakat, mintha a káromkodással meg akarná nyugtatni magát.

— Az asszony ne hazudjon az urának, mert a férfi a család feje, amint Krisztus a község feje. Te megcsaltál, mikor a lámpát meggyújtottad és szivedben hazudtál, amikor azt ismét eloltottad, hogy megcsalj.

Stina ezalatt kissé magához tért. Jól ismerte Söderbergjét, ha ez predikáló hangulatában volt, de azért felelni készült. Mikor Söderberg észrevette, hogy válasz készül, sötét pir borította el barnult arcát. Eltűnt a szónokló hang.

— Asszony, hallgass! — ordítá dörgő hangon és oly erővel vágott a tőkén fekvő fatuskóra, hogy roncsai a szoba közepéig repültek. Aztán tovább folytatta a favágást, a düh erejével, szótlanul. Összeharapta fogait és mereven munkájára nézett. Az öreg asszony pedig csendesen összeszedte a fadarabokat, a tüzet élesztette és eloltotta a lámpát. Így mult el az est, egyikük sem szólt egy szót sem. A szélvész zajjal csapkodta a havat az ablak felé és a füstöt a kéményen át visszakergette a szobába.

*

Megvirradt sötéten, hidegen, mint az előző napokon. A kályhában elaludt volt a tűz és a két öreg közel csuszott egymáshoz, hogy megmelegedjenek.

Söderberg egy ideig ébren feküdt és vártá, hogy felesége majd felkel, mint rendszeren szokott és megrakja a tüzet. De mivel nem mozdult meg, felkelt halkan ő maga, gyorsan felöltözködött, és rendbe hozta a kályhát, mert még eszében volt a tegnapi jelenet és nem volt kedve, hogy újból kikezdjen. Meggyújtotta a kis fahéjakat, hasábot is rakott rá és szítani kezdte. De a fa nedves volt és a kéményben nagy a léghuzam, úgy, hogy a tűz mindig újból elaludt és jó ideig tartott, míg végre kigyulladt. Söderberg türelmetlenkedett.

— Ez már csak mégis különös! — mormogta magában és több ízben az ágy felé pislogott, ahol az asszony egészen elbujt a takaró alá.

Söderberg odament hozzá és nézte. De mivel meg sem mozdult, tovább hagyta aludni. Ugyis elég hosszú a nap, gondolta magában.

Vizet töltött az üstbe, egy kevés kávé-t dobott bele és a tűz fölé tette. Aztán az ajtóhoz ment, kissé kinyitotta, hogy meggyőződjék, milyen magasan fekszik a hó. E perczben az ágyból siralmas nyögés hallatszott, mely nyugtalaná tette.

Az ágyhoz lépett és kérdezte:

— Beteg vagy?

— Csaknem azt hiszem — mondá az asszony a paplan alól. — Sohse éreztem még így magamat. Olyan sajátságos...

— Oh, talán csak nem lesz olyan veszedelmes — válaszolt a férfi. — Várj, majd főzök neked kávé.

De Söderberg mégis nyugtalan volt. Megrakta a tüzet és csak mialatt a víz felforr, csillapodott le kissé. Mikor a kávé kész volt, megkérte feleségét, hogy üljön fel az ágyban.

— Mit sem használ Söderberg — nyögte az öreg asszony és kipislogott a paplan alól. — Végem közeledik. Alig hiszem, hogy megérem az estét.

Ismét behunyta szemeit és nyugodtan feküdt, mintha ezzel mutatni akarná, hogy hagyják békében.

Söderberg az asszonyra nézett. Nagy csüggedtség vett rajta erőt, szót sem tudott szólni. Valami sejtelem összeszorította keblét. Ezelőtt sohasem gondolkozott azon, hogy mit érez felesége iránt; talán nem is voltak mélyek az érzelmei; de most, ahol a veszteség fenyegette, épp oly különösnek érezte, mintha valaki azt mondta volna, hogy neki: magának kell meghalnia. Egy pillanatig sem kételkedett felesége szavaiban. Sohasem szokott testi bajokról panaszkodni és ameddig csak visszaemlékezett, felesége sohsem volt fekvő beteg. Amint most ágyában látta és azt hallotta tőle, hogy meg fog halni, rögtön elhitte és nem kérdezgetett tovább.

Különben sem történt soha, hogy barátságos szavakat váltottak volna egymással, és most kinosan érezte, hogy nem tud neki semmi kedveset mondani. Vallásossága nem illett ide. Lehetetlen volt most az imakönyvet előszedni és neki felolvasni. Egészséges napjaiban sem szerette és így jobb volt ezzel nem zaklatni. A jó isten majd megbocsát neki. És belátta, hogy itt nincs segítség, nincs menekvés: a halál a küszöbön áll.

És mikor egyszerre világosan látta, hogy a halál minden pillanatban beköszönhet, és ő egyedül marad a halottal, hirtelen ijedség fogta el. Lábujjhegyen, halkan az ágyhoz osont és a paplan alá dugta kezét, hogy meggyőződjék róla, vajjon hidegek-e az asszony lábai.

Ez megsejtette férje gondolatait, és anélkül, hogy megmozdult és felpillantott volna, így suttogott:

— Annyira még nem vagyok. Talán mégis jó volna, ha ide hívnál valakit, ha ugyan gondold, hogy keresztül hatolhatsz a havon.

Söderberg megkönnyebbült, hogy nem neki kellett ezt indítványoznia.

— Keresztül csak jönnék, ha te mernél egyedül maradni — mondá a férfi.

— Én nem félek — válaszolt az öreg asszony.

— Nem félsz a haláltól?

— Nem, csak fáradt vagyok.

Amig az öreg asszony egészséges volt, mindig félt a haláltól; de valami szólás-mondás azt tartja, hogy aki érzi, hogy eljött az ideje, nem fél a haláltól. Ebből is azt látta Söderberg, hogy feleségének végső órája megjött. Szótlanul utra készült, de mielőtt elment volna, még egyszer az ágyhoz lépett, mintha valamit mondani akarna. Egy ideig ott állott. Valami forrt benne, ami nem tudott felszínre jutni; valami abból, amit minden ember érez,

életének legfontosabb perceiben, de amire sohsem találjuk meg a kifejezést, amióta a világ áll. Csak csöndesen a takarót szorosabban az asszony teste köré gyűrte és ezt mormogta:

— Kell egy kis kávé?

— Nem kell.

Ezzel elment.

Virradni kezdett, a szoba kissé világosabb lett és a tűzhelyen élénken pattogtak a lángok. De minél erősebb lett a napfény, annál halványabb lett a tűz fénye, és lassan-lassan hideg, színtelen világosság töltötte be a szobát.

A beteg egy idő múlva felnyitotta szemeit és csodálkozott rajta, hogy nem érez félelmet. Söderberg távozása után egy érzés vett mindinkább erőt rajta: fázott. Végső erejét összeszedve, feltápázkodott, pár szoknyát dobott magára, maga körül tekerte a paplant és a tűzhelyhez vándorolt. Pizskálta a tüzet, úgy, hogy az erősebben fellobbant. Aztán a kályha mögé kuporodott, oly közel a tűzhöz, ahogy csak lehetett. A falhoz támaszkodva, lehuny szemekkel üldögélt csöndesen és várta, hogy felmelegedjék.

Söderberg lassan és vigyázva haladt, hogy mindjárt eleinte el ne fáradjon. Ahol az erdő véget ért, ahol az északi szél szabadon fújhatott a síkságon, ott fog majd csak a munka java kezdődni, ezt jól tudta és ezért haladt oly óvatosan az erdőn keresztül, lépésről lépésre, az ösvény minden kanyarulatát követve, melyben gyakran járt sötétben is.

Előtte a síkság és a tágas lapály fölött sűrű hófelhők gomolyogtak. Itt őrzönghetett a vihar, anélkül, hogy az erdő védő óriásával kellett megküzdenie; és a hőtömegek oly magasra tornyosultak, hogy a férfi kevés időre lepihent a hóba, mielőtt a nehéz munkához hozzáfogott. Ugy látszott, mintha ember nem birna keresztülhatolni a hódombokon, melyek ameddig szem ellátott területek el. De megemberelte magát és előre próbált haladni; de alig furakodott át egy kis darabocskán, már kénytelen volt megállni. Ámbár már nem havazott, mégsem láthatott a sűrű felhők miatt és úgy rémlett neki, mintha már besötétednék. Előre iparkodott, de megint csak megállt. Egyszerre a mély csend közepette rövid, éles ugatást hallott a távolban. A faluból jött e hang és jelentette, hogy idegeneket várnak.

Félórával később a gazdag Lars paraszt házának küszöbén állott és lábairól lerázta a havat. Mikor a szobába lépett, egy csomó embert talált ott. A férfiak fekete kávé-t ittak pálinkával, az ugynevezett »kakukot.« Lars ott ült az asztalfőnél, vörös arczzal, nedves szemekkel és a többiek valami tréfán nevettek, melyet akkor mondtak el, midőn Söderberg belépett.

A férfi körülnézett, köhicsélt és halkan így szólt:

— Az öregem beteg. Azt hiszem, nem éri meg az estét.

A szobában kinos csend állt be, mely oly soká tartott, hogy a parasztasszony bejött a kamrából és megkérdezte, hogy mi baj van?

— Az öreg Söderbergné halálán van — mondá Lars röviden.

— Eljöttem megkérdezni, nem jön-e valaki haza velem, hogy ne legyek olyan egyedül — mondá Söderberg félénken.

A férfiak egymásra néztek. Nem volt köztük egy sem, kinek kedve lett volna ilyen sétára. De azt érezték mindnyájan, hogy nem lehetett egymagában haza bocsátani az öreg Söderberget, ez szűgyen lett volna. De egyik sem akarta a másikat megelőzni; mindenesetre kelleme-sebb volt, itt a meleg szobában kedélyesen kakukot inni, mint odakünn a síkságon hónaljig süppedni a hóba.

(Vége következik.)

Krónika II.

A leány-irtó.

— decz. 27.

Henry Fouquier, az a kitűnő francia újságíró, aki tegnap halt meg Párisban, több, mint harmincz év óta mindennap négy-öt cikket irt a legolvasottabb boulevard-lapokba. Módjában volt tehát hozzá szólni a szenzációs bűnesetekhez, s valóban aligha történt nevezetesebb kriminális esemény, amelyről a maga érdekes megjegyzéseit el ne mondta volna. E finom koncepczióju, csillogó efemeridákból, melyeknek sokasága és végzete a forró napokban huszonnégy órát élő, gyönyörű alkotású pillékre emlékeztet, sok emberismeret s egy — talán csakis egyetlen egy — erős meggyőződés sugárzik ki: az a hit, hogy a mi időnk még a legkülönb minden eddig ismert korszak közül; hogy az emberiség erkölce az idők folyamán valamicskét mégis csak javult, mert az emberi állat ugynevezett lelke abból az embertelen kegyetlenségből, melynek az elmúlt századok annyi példáját szolgáltatták, hovatovább kigyógyul...

E tétel egyike azoknak, amelyeket ma a legtöbben vallanak, s akik hisznek az emberi haladásban, mindannyian egyetértének Fouquier-val. Mi is, hisszük, hogy igaza volt. A haladás teóriájának tagadói ugyan azt vetethnék e jóleső megfigyelés ellen, hogy mindez csak látszat, s hogy ha a sötét multban oly gyakori atrocitások a jelenben már csak elvétve fordulnak elő, tisztára a jobban konstituált rendnek s az ezzel kapcsolatos elrettentésnek tulajdonítható. A tagadás álláspontjára helyezkedve, az argumentumot a másik végén is meg lehet ragadni s valaki azt mondhatná: inkább csak lazult a morális érzékünk, s az értelem finomodtával, meg a fix alap (a vallás) hijján jobban megértjük, kimagyarázzuk, mentegetjük s mosdatjuk a ma történő atrocitásokat, míg a régieket, a körülmények és motorok ismerete nélkül lévén, szigorubban ítéljük meg, mint a maiakat. Nehéz volna belenyugodni, hogy így van, s szívesebben maradunk meg ama meggyőződés mellett, melyet a haladás elméletének hívei vallanak. De néha meg kell rendülnünk e hitünkben: az emberi állat koronként olyan kriminális esetekkel borzaszt el bennünket, a melyek vadul czáfolnak rá ama megnyugtató elméletre, s a melyeket sehogyan se tudunk összeegyeztetni a mai emberről alkotott fogalmainkkal. Vajon mit szólna Fouquier Gelber Béla Baruch-hoz?

Gelber Béla Baruch mindenekeelőtt: típus, s már magának a típusnak a léte is megzavaró. Hogy vannak emberek — ugyszólván minden év produkál egyet — akik az egzisztencia folytathatását egy szánnivaló nyomorultnak, egy földhözragadt prostituálnak a meggyilkolásában és kirablásában keresik. Pedig szinte foglalkozásnak tűnik fel, oly gyakori immár az ilyen szerencsétlenek védetlenségének véres kizsákmányolása. Egy deczennium óta Gelber Béla Baruch már a hatodik vagy a hetedik, aki

itt, a mi környékünkön, a prostituált életének árán iparkodik étvágyát kielégíteni. És csak az ilyen bűnesetek alkalmával vetünk egy-egy pillantást az ilyen, áldozatnak predesztinált kizsákmányoltak életére. Müller Teréz is típus, s igen szigorúnak kell lennie, aki nem találja meg azt, ami sorsában leginkább megható. Müller Teréz keresetét megosztja övével; öcsce reggeliért jár hozzá. E fiúnak a gazdája mellett lakik (talán épp ez ajánlotta neki a kiadó szobát); a házban szelid, jó leánynak tartják s szívesen társalognak vele: a hozzávalók. Karácsonykor a szülei meg akarják látogatni; egyik lánytestvére ugyanolyan sorsban él, mint ő, a másikat, aki szolgál, segíteni készül, hogy hasonlóképen rendezkedjék be. Mindenki belenyugodott, hogy így kell keresnie kenyerét; ezek a nyomorultak nem okoskodnak sokat: élni csak kell!... És mindenki kizsákmányolja ezt a szegény, sovány, büzös keresetet. A szobájáért neki annyit kell fizetnie naponként, amennyit az »Archiduc Charles«-hótelben nem fizettetnek egy teremért; mert az ő szégyenüket minden »háziur« kihasználja s valahol lakniok kell. Fizetnie kell az orvost; sokat kell költenie ruhára, mert nagy a konkurrenzia, s ugyanez okból: a »vendégek« olyan követelők!... Mily siralmas egzisztencia, mily ronda kenyér! A mellett lehetetlen, hogy ne érezze szégyenét és sorsának alacsonyágát. Talán valamelyes szeretetre is vágyódik. És készen kell lennie minden utálatra egész lényével; még csak undort se szabad éreznie, mint mindenki másnak!... Az ember azt képzelné, nem lehet olyan elvetemült, aki e ki-tagadott iránt ha valami fraternitást nem is, de legalább némi szánalmat nem érez. És jön a XX. századbeli ember, czilinderben, sétapálczával, hogy a zárt ajtó mögött egy késsel levágja, mint a bornyut, a tíz forintjáért!

Nézzük csak meg a czilinderes fenevadat. Még csak nem is a kiéhezett sakál. A tíz forint nem enni: mulatságra kell neki. Életét kávéházakban, chantant-okban tölti; ha pénzhez jut, kiöltözik s dorbézol. Talán uri borraivalókat ad, s a cigánynyal elhuzatja a nótáját. A büntény után komfortáblin megy haza; nem is olyan feltűnő, hogy kocsin érkezik, tudják róla, hogy: ha van, bőven költi a pénzt. Ruhája, modora az »anständig vendég«-é; a lányok körében szimpiatiáknak örvend. Azelőtt, amikor nem lopott és nem kártyázott, egy rövid ideig tanító volt Tiszadányban, s ha pofozta a gyermekeket, pályatársai bizonyára megvédelmezték, hogy dehogy is kegyetlenkedik, csak fentartja az iskolai fegyelmet. A törvényt is ismeri valamennyire; legalább az újságokból. Értelmes, s tudja, hogyan kell védekeznie.

Amit védekezésül előad: abban kevés a valószínűség. Tudja, hogy van előre megfontolt szándék, s tagadja az előre megfontolt szándékot. Nem akart ő rablógyilkosságot; csak kölcsönt kért a lánytól, akinek már sokszor adott pénzt. Ez nem teljesítette a kívánságát; összevesztetek, s dühében ölte meg szeretőjét az ott heverő késsel. A tíz forintot aztán magához vette, mert amannak már úgy se kellett. Hát biz ezt nehéz elhinni. A kést tudniillik azelőtt soha se látták a leánynál, s a gyilkos erre azt mondja, hogy igenis: ő vásárolta neki, a lány néha kommissiókat bízott rá. Csak rossz drámairók gondolnak ki

ilyen szerencsétlen véletleneket, s a szíveségből vásárolt kés alighanem nagy szerepet fog játszani ebben a bűnpörben. Alighanem el fogja vágni Gelber Béla Baruch élete fonalát is.

Mégis, bármily ügyetlen mesének tűnjék fel ez a védekezés, szinte szeretnők hinni a valószínűségét. Akkor a rémdrámából nem hiányoznák minden emberi vonás. Mig ha bebizonyul, hogy a leány-irtó csak a nyakát védi, s hogy előadása csak civilizált formába öltöztetése a barlanglakó állatiasságnak, nem üzhetjük el magunktól a mélyen megalázó kérdést: vajjon az az egyetlen igazság, amelyet a mi rengeteget dolgozó, fényes elméjű párisi kollégánk annyi ezer meg ezer gyönyörű czikkben ismételt egy életen át, nem tévedés-e?

Gönczöl.

Félmult időkől.

Kártyatörténetek.

Karácsony szombatján találkoztam egy kedves atyámfiaival. Régi családi nexusokat abajgattunk, ahogy illik régi módi *deák*os emberekhez. Hamuvá és porrá lett nemes urak, urasszonyok kerültek a sorra. Valamikor éltek, vigadtak. Szerették a bort, a cigányt meg a *harminczkét levelű bibliát*. Sok szép *primae occupationis* eluszott ám ezen...

Szinte jól esett közbevetni a Szemere Miklós bácsi szerencsáját. Hogy már egyszer nyer is egy olyan nemes ur, aki *de genere*.

Mig a *nagy* pocsétában ballagtunk aztán, híres játszmákról esett szó.

A hazárdjáték már a szép asszony-király, Mária-Terézia idejében is divott minálunk. Szájhagyomány szerint maga a királynő sem idegenkedett a kártyától, s különösen sokat nyert a híres gavallér Czobor Józseftől. Egy alkalommal holicí uradalmát tette föl egy *blattra* a gróf, a királynő pedig elnyerte. Holics ma is a császári család tulajdona.

Egy helyen említés tételik arról, hogy a királynő udvari dámái »az idő rövidítésének miatta egy-két óracsakát mogyoróra játszottak«. Ugyancsak mogyoróra, dióra játszottak a császári főherczegek és főherczegnők is.

II. József császár idejében a bécsi szalonokban erősen játszották a *l'hombre-t*. Lichtenstein herczegnénél gyűltek össze az idősebb hölgyek, s már itt-ott pénzben való játszásról is találunk említést. 1790-ből írja a császárnak egyik intimusa, hogy: »... a' Reduttok alkalmatosságával a' mellék szobákban sokan kártyáznak, még Dámák is...« Érdekes, hogy egy évvel később, II. Leopold uralkodása alatt, már a bécsi Burg báljain is udvarképes lett a kártya. A császár és király neje, Mária-Lujza spanyol infánsné »ártatlan mulatozásképen maga is játszott«, írja Bernáth nevű gárdista egyik női rokonához intézett levelében. A császárné partnerei fölváltva Colloredoné és herczeg Batthyányné voltak; de: »a bőszt uralkodóné tsak üdötlésnek miatta, igen tsekély pénzben játszott...«

Kevésbé lehetett ezt elmondani akkor a bécsi társaság többi hölgyéről. Viczayné, született Grassalkovich herczegné egy izben kétezer aranyat vesztett kártyán, Esterházy Antal herczeg neje pedig ötezeret. Két-háromszáz arany nyereség; vesztés pedig napirenden volt női kártya-kompániákban.

Szenvedélyes kártyás hírében állt ugyanakkor Bécsben egy Bujanovicsné nevű szép asszony. Az ő szalonjában

sokat kártyázott: »... egy Boros-Jenői Tisza István nevezetű, nevezetes származású és gazdag jövedelmű Ur«, aki még abban az esztendőben, 1791 márczius havában: »*gyógyíthatlan nyavalya*« miatt öngyilkossá lőn. Bujanovicsné annyi adósságot csinált kártya miatt, hogy: »*kén-telenített Bécsből megszökni*«.

Később, a XIX. század első tizedeiben még nagyobb mérvet öltött a kártyaszenvedély. A harminczas meg a negyvenes évek pozsonyi *Diétáin* dominiumok usztak el a zöld asztalnál. Óvatos kártyások vagyónokat nyertek ott össze. Ilyen volt egy Sz—y nevű felsőmagyarországi *követ*. Soha nem riszkírozott többet kétszáz forintnál. Ha ezt elvesztette, fölkelt, nem játszott többé.

A nemes urak gyűlöltek a vele való kártyázást, s egy izben megtörtént, hogy B. Samu, fiatal szabolcsmegyei *követ*, látva, hogy Sz—y közéjük akar ülni, tárczájába nyulva kivett két százás bankjegyet, s miután elébe tette, így szólt:

— Itt van ama bizonyos kétszáz forintod, de most aztán eredj szépen haza és né háborgass bennünket.

Természetes, hogy *affaire* lett belőle.

A szabolcsi urak általában szenvedélyesen kártyáztak. Történt egy alkalommal, hogy K—y Náczi épen nagykorúságának napján bement a nagykálói kaszinóba és leült kártyázni. Mintha hozzátapadt volna a *pech*, vesztett, egyre vesztett. Éjfélkor már egyetlen-egy megveszekedett fitying sem volt a zsebében. Ő pedig játszani akart tovább, minden áron. *Hozomra* talán nem játszottak még akkor, vagy nem is akarta így kezdeni Náczi, denique fogta magát és éjnek éjszakáján bezörgetett Sch... nevű gazdag zsidóhoz, azóta egy hatalmas zsidó-dynasta család megalapítójához.

— Sch... pénzt ide! — kiáltott a nemes ur, megzörgetve az ablakot.

Sch... ugyan kinyitotta az ablakot, le is kapta fejről a dinnyealaku sapkát, megpillantva a hatalmas K—y nemzetség egy reményteljes fiatal sarjadékát, — pénzt azonban nem adott. Náczi rimánkodott. Igért füt, fát, *ezret a szárra*, Sch... hajthatatlan maradt.

Hát semmi áron sem hajlandó nekem rongyos négyszáz forintot adni? — kiabált a nemes ur, nagykorúságának érzetében. Négyezret adok érte holnap reggel.

Hidég, sötét éjszaka feküdte meg a várost. K—y Náczi fájni is kezdett. Rimánkodásra fogta a dolgot.

— De Sch..., legyen már esze, áldja meg az Isten. Végre az öreg pénzember jobban kinyitotta az ablakot és kissé sugva ejtette a szót.

Jól van, adok a nagyságos urfinak pénzt, de csak egy föltétel alatt. Ha átírja nekem az *-i négyszáz holdját.

Szép fekete föld volt ez, a javából. K—y Náczi mintha visszahőkölt volna egy pillanatra. De csakis egy pillanatra. A másik perczben már felül került a játék ördöge. Bement a házba és az eléje tett papirosra, igaz, kissé bizonytalan betűkkel, oda kanyarintotta: »eladom *-i négyszáz hold földemet Sch... nagykálói lakosnak, négyszáz forintokért« stb.; következett a m. p., utána pedig Sch... azon mód elővette a degesz bugyellárist és leszámolta a négyszáz forintokat.

Ez pedig nem mese, nem fantazmagória, mint az a partie sem, amelyet Komáromy Gyuri meg Csernovics Péter egy izben kacsa-lesen játszottak.

Elfelejtettek kártyát tenni a zsebükbe, s ezer forintos tételekben arra játszottak, kinek száll előbb a kezére a légy. Akinék előbb szállt, az nyert. Ezer forint volt egy tétel. Három óra hossza alatt épen kerek ötvenezer pengőt vesztett el Komáromy Gyuri.

A negyvenes évek egyik leghíresebb kártyásának a dusgazdag szabolcsi urat, Ibrányi Ferit tartották. Ennek

volt egy különös szokása. Akkor tudott legjobban gusztálni, ha muzsikaszót hallott. A híres Boka muzsikált neki rendszeren. Ő maga is akárhány pompás magyar nótát komponált. Ilyen a *Káka tövéén költ a rucza* ösmért dal, amely Ibrányinak egy nagy kártya strágesse alkalmából született meg. Ezért is elnevezték *Ibrányi walczer*-nek. Mikor Ibrányi Feri a telet Pesten, az Angol királynőben töltötte, naponta összegyűlt nála a kompánia. Két-három-ezer forintig adni bankot, napirenden való dolog volt nála.

Híres szerencsés kártyásként sokat emlegették a szatmármegyei Tarcsy Samut. Ez külföldre is eljárt s nem egyszer sprengolta az akkori nevezetesebb játék-bankokat.

Nagyban kártyáztak Erdélyben, az előpataki fürdőben, ahol temérdek gazdag bojár fordult meg.

Saison közepén mindig megjelent egy kis zsidó, a sánta Lázár, aki az urak bankárjaként szerepelt. Maga is dühös kártyás volt s egy izben dicsekedve mondotta:

— Ha a házamban egy kő akadna, ami nem kártyából került, ledönteném.

A fáró-bank járta leginkább Előpatakon s nagy matadornak tartották gróf N. Ábrahámot. A gróf külföldre is járt és óriási pénzekben játszott. Végzete is a kártya lón, mert egy kártya miatt keletkezett parbajban lőtte agyon a duggazdag lengyel, herczeg Cz... ky.

Előpatakon történt az is, hogy egy délután B... nemes ur, szörnyen pózoló ember, Sánta Lázárral kártyázva, elvesztette a pénzét. B. erre fölállt s így szólt:

— Nem-e nagy lelki erő, hogy nem játszom tovább?

D. Farkas, a híres tréfáló azonban tüstént lerontotta a pózt:

— Lehet lelki erő, ha nincs testi pénz...

B. G. a hazafiságáról híres, pár év előtt elhunyt főúr is kártyázott néha. Csak szórakozásból, kicsibe és gyűlölte a hazardirozást.

Egy izben két barátjával, K. S.-al, meg P. F.-el kártyázott keresdi kastélyában. Belemelegedve a játékba, P. F. elkezdett hazardirozni. B. intette; nem használt semmit. Elvesztette összes nála volt pénzét. P.-nek azonban másnap fontos dolga lett volna, haza kellett volna mennie. Kérte házi gazdáját, adna neki kölcsön. A gróf menten leszámolt barátjának 3 frt 50 krt. Ennyit kellett neki t. i. fizetni hazáig — III. osztályon. P. rimánkodott, ne tenné rajta ezt a csufot, de a különben igen jószívű B. hajthatatlan maradt. Sőt még K.-nak se engedett kölcsönözni, mondván:

— Aki olyan számár, hogy utolsó garasát is elveszti a kártyán, az nem érdemel segítséget — és P.-nek tényleg harmadik osztályon kellett haza utaznia.

De nemcsak hazardér férfiak, hazardér asszonyok is akadtak mind máig Hunniában.

Ösmeretes eset a szép H. grófné esete, aki egyik külföldi roulette-bankban nemcsak minden pénzét, ékszerét elvesztette, de végre maga is *zálogba* maradt a hótélben mindaddig, míg itthoni hozzátartozói ki nem váltották.

J.-né K. J. olyan passzionátus kártyás volt, hogy míg fürdött, a kádon keresztül deszkát tétetett és saját magával játszott *pikét*-et. A kártyát ugyanis kétfelé osztotta s képzelt partnere helyett is ő játszott, még pedig olyan tüzzel, hogy a kint várakozó komorna akárhányszor hallotta urnőjét kiabálni és öklével verni a deszkát.

De komolyan, becsületesen játszott J.-né. Striktebb volt ezen a téren a legstriktebb gavallérnál is.

Történt, hogy egyszer K.-ról utazva föl a fővárosba, M.-on beszállt hozzá Sz... y Károly. Gömörmegye egyik kerületét képviselte akkor az öreg ur, aki hosszú ideig elnöke is volt a magyar parlamentnek. H. előtt néhány állomással egy-két partiet proponált J.-né, amibe a képviselő ur örömmel egyezett bele.

Mikorra fölcsillantak a pesti pályaudvar lámpásai, J.-né éppen *elkészült*. Annyija se maradt, hogy a fiakkert kifizesse. De még vesztett is vagy ezer forintot — becsületszóra.

— Jól van jól, hugomasszony — mosolygott Károly bátyánk, aztán re bene gesta hajtattott józsefvárosi lakására. Rá se gondolt az egész dologra. Már ugyan ki az ördög venné komolyan az asszonyokat: pláne kártya-históriákban.

Későn virrad a téli reggel, nyolcz óra felé még alig derengett, amikor irtózatoss csengetés verte föl az öreg Sz... yt. Az inasa pedig rohant be, jelentve egy nagyságos asszonyt, aki erővel valami pénzt akar átadni, *de rögtön*. Hirtelen Schlafrockba bujt az öreg ur, át-sietett dolgozó-szobájába, ahol J.-né várta. Bársony portemonnajából kivett egy csomó bankot és lefizette kártya-adósságát egy krajczárig.

Nemes urak, urasszonyok bugyellárisában megfogyatkozott a bankó. Ezresekben nem igen játszanak már a nagy-kállói kaszinóban. Négy száz hold földet eladni pedig keveseknek lehetne.

Mikor ránk harangozták a delet, és házunk népeinek minden jókat kívánva, elkészöntünk egymástól, most még jobban esett nekem, hogy azt a temérdek pénzt, azt a mesebeli milliót magyar nemes ur ölébe dobta a kártya-szerencse kiszámíthatatlan véletlensége.

Vicomte Letorière.

INNEN-ONNAN.

+ **A gólya.** Ujlesztendő napjára az orosz czár megint letör egy darabot a finn szabadságból. Körülbelül az utolsót. Az atyuska ezt csak azért teszi, mert szomorú. Kijelentette annak idején, hogy ha fut hoz neki a gólya, akkor jókedvű lesz és a finn szabadságnak nem lesz bántódása. A gólya azonban nagyobb ur mint a czár és csak azért is egy kis nagyherczegnőt hozott, állítólag ebből is az utolsót. A czár tehát szomorú: hadd legyenek szomorúak mások is. Az ezer tő hideg és jeges országában új fátyolt tesznek a régi gyászruhára, mert a régi szolgaságra új szolgaság jön. Ilyen kegyetlen a gólya. Egy kicsit elszorul az ember szíve, ha látja, min fordul egy egész nemzet szabadságának sorsa. Eddig csak az eleven muszka czárok voltak zsarnokok, most már zsarnokoskodnak azok is, akik a világra se jöttek. Különben is: a finnek szabadságát nem a muszka czár fiától várják a finnek, hanem a maguk fiától.

* * *

*. **Betört kirakatok.** »Bocsánatot instálok, méltóságos uram — szölt az egykori szegénylegény, mikor az erdőben egy báró kocsját állította meg — csókolom a kezét, tessék ideadni az életét vagy a bugyellárisát.« Hogy odaadta-e a báró a pénztárczáját nem íródott fel, de a bevezetés után, úgy hiszem, a méltóságos ur pofonvágt a szegénylegényt, aki irgálm nélkül fosztogatta és öldöste a kereskedőket, lateinereket, a honorációir iránt való tisztelet azonban nem vezett ki a lelkéből. A magyar szegénylegénynek s a magyar szegény embernek ez már az eredendő karaktere, s ez az adoma több folklóre, mint két kötet népdal-gyűjtemény. Még egy analog anekdotát mondhatnék el, ha nem ismerné mindenki: a földhöz ragadt magyar gazda, mikor termését a jég veri, fűtykőst ragad s elkeseredésében »segít« a viharoknak. E két néprajzi vonás nyilatkozik meg végig a köruton, ahol szegény rőfös-kereskedők, csődökkel küzdő kávéosok és reménytelenül buk-dosó egyéb mesteremberek kirakatait verték be a munkanélkü-
liek. Szegény varga, nyomorult czukorka-árus, koldus játé-

bazár, ti éppen oly munkanélküliek vagytok, mint azok oda-künn s a karácsonyi kárt nehezebben heveritek ki, mint azok a tüntetők, akiket két napra hűvösre tettek. Mikor ablak-tábláitokra irták a mementót, a nép nem segített a bajon, csak annak a bizonyos viharának, mely elveri a termést, s amikor látni való, hogy a paloták, hintók és egyéb uri szerszámok épen maradtak, az embernek eszébe jut a kezét csókoló szegénylegény, akit e sorok elején felidézünk. Isten őrizzen tőle, hogy valaki ebből azt következtesse, hogy fordítsunk egyet a dolgon s üssük most már a gazdagokat. A karácsonyi tüntetés hihetőleg az utolsó efajta aposztrofálás volt s következményeiben talán mégis hasznos lesz. Ha igen, akkor a körüti szegény krajzlerek is megbocsátják, hogy a hamis adressért ők fizették a büntetést.

* * *

**** Adós: fizess.** Ha az államok legujabb behajtási metódusa divattá válik, az adósokra mihamar kellemetlen idők virradnak. Napirenden vannak a flotta-demonstrációk, a gyalogezredtüntetések s ha akad status, amely a hitelezőjével szemben nem pontos, másnap két ágyúüteg s egy brigád lovasság jelentkezik az incassonál. Így volt ez a török fizetésektelen-ségnél, hasonló veszedelem fenyegeti Szófiát s ugyanaz a helyzet Chilében, amelynek Argentina mondta fel a kölcsönt. Ez végre nem volna oly nagy baj, a veszedelem abban rejlik, hogy a fölszólítottak fizetnek s mikor másnap a tábornok bombába rejtve prezentálja a számlát, az adós kénytelen-kelletlen kiegyenlíti a tartozást. Azt szeretnők reményleni, hogy e nemes eljárás nem plántálódik át a magán-életbe. Furcsa volna, ha szabó, suszter és egyéb filiszter a hadtestparancsnokság útján hajtana be követelését s elsején az ember előszobájában a Mollinár-gyalogezred s a 16-os huszárezred ütné sátor-táborát. Egy harcászati eszközt: a dobót már ismerjük s valóban kellemetlennek tapasztaljuk, de mi lesz még, ha a trombita s végül a honvéd-zenekar is felvonul!

* * *

ő Tojásring. Miután már van vagy volt aczéling, petroleumring, kukoriczaring, papírring, bőrring, most megcsinálták a tojásringet is. Emancipálják a tojást a tyukok szeszélyei alól. Érdekes perspektíva nyílik a jövőbe, ha a ring csakugyan be-válí. Amint eddig lábon adták a buzát, ezután még a tyuk-ban adják el a tojást és papirostojásra kötnek schlusztot a spekulánsok. A tojáskirályok esztendőkre lefoglalják a »gyü-mölcst» aminek az az eredménye is lesz, hogy a tyukhus a vendéglőben erősen megdrágul, mert senki se adhatja el addig a tyukot, amíg a köteles tojásmennyiséget nem produkálta. Ezentul nem a szakácsné fog dirigálni, hogy kemény legyen-e a tojás vagy lágy, hanem a ring urai, akik az irányzatot dirigálják. A szegény kakasok is kénytelenek lesznek az ő engedelmségüket kikérni, mielőtt rendez-vousra mennek, mert csak szigorúan szabályozott termelés lehet alapja az egészséges spekulációnak.

* * *

**** A Verlaine szobra.** Ha körütekintünk a világ képző-művészeti remekein, bizonynyal első helyet kell adnunk a Verlaine emléksobrának. Minden műemlék célja, hogy ne csak testben, lélekben s gondolatban is egyaránt hiven állítsa eléink a megörökítettőt, s e tekintetben számottevő rekord a Verlaine-szobor, mely ez idő szerint zálogban hever. Aki egész életében cigány s jókedvű kalandor volt, holtá után sem tagadta meg magát és ahol annyit járt: a zálogházat elmulása után is fölkereste s úgy látszik, egyhamar nem is hagyja el. Ez aztán a szobor: csupa élet, reminiscenzencia, bohémság s amellett érték, mert ha egy tucat budapesti szobrot vinnénk zálogba, aligha hiteleznének értők valamit. A dolog ugyanis

úgy történt, hogy a szobrász, akit az emlékmű megalkotásával megbíztak, eladósodott s hitelezői lefoglalták, elzálogosították a márványt. A szegény monumentum most a rács mögött várja feltámadását s Verlaine hivei, ha poétájuknak áldozni akarnak, előbb az órájukat kénytelenek becsapni. Hogy a dolog még kalandosabb legyen, az emlékmű felállításának pénze csöndesen elmulatódott s maga a szobor is csak durva vonásokból áll, helyesebben inkább márványdarab, mint buste... Jó Verlaine az Elyseumból mosolyogva nézi a dolgot s megbicczeni fejét: »Igen, ez én vagyok és babér annak a fejére, aki így meg tudott érteni.«

* * *

ő Karácsony este. Karácsony napján mindig aktualissá lesz egy magános alak: az agglegény. Az agglegény, aki a szent estét nem a karácsonyfa lobogó világosságánál, szerető asszony és pufók kis gyermekek között, hanem a kávéház márványasztalánál tölti, ahol természetesen egyedül van, a hangulat kedvéért csak felében égő lámpák világánál és egy szál stilszerűen álmos pinczér társaságában. Természetesen a pinczér is agglegény, sőt a kassziros kisasszony is az. Ez a kép nagyon *slimmungos*, de nem tulságosan élethű. Karácsony estéjén Budapesten a kávéházak egy csöppet sem voltak üresebbek, mint máskor, az összes gázlángok égtek és a pinczerek se voltak álmosabbak, mint akár márczius 24-én. Lehet, hogy az agglegények szaporodtak meg, lehet, hogy a karácsonyfa környéke lett szűkebb: de az bizonyos, hogy a kávéházak üresek nem voltak. A kávéház a magános ember otthona és talán sehol a világon nincs annyi magános ember, mint Budapesten. Minálunk nem a lumpok tanyája a kávéház, hanem a mindenkié. Meleg is, fényes is, olcsó is, nyitva van mindenkinek; senkit se hívnak, senkit se marasztalnak. Akik az esztendő minden estéjét a kávéházban töltik, a karácsony-estét kivéve, vajjon hol vannak igazában otthon? A kávéházban van a férj ebéd után, az asszony uzsonna idején, vacsora után mind a ketten, a legényember mindig. Tiszta csoda, hogy a karácsonyfát is nem a kávéházban állítják fel.

Színházi krónika.

A kórus.

— decz. 27.

A kaczér és békeszerető kóristák is rázendítettek a maguk Marseillaiseére. Jobb munkabérek akarnak: ez az ő komoly daluk szövege. Mindig megható, ha egy hivatásánál fogva vidám testület egyszerre megszomorodik. A bohóc sirása facsarja legjobban a szívet. Hát csak a kórusé, amelynek egész véralkata, összes anatómiai és élettani elvei oda lyukadnak ki, hogy fegyelmelni tudja magát, hogy négy különböző színű orgánus szorosan és melegen egymáshoz simul, hogy nyolcz-, tíz- és még többféle rezgésű hang mind egy nagy fényben egyesül és ugyanegy pályán találkozik, akár csak a bolygók, amelyek ugyanegy méltóságos ellipsisben keringenek, szövetkezvén a nap tiszteletére. Mondom, mily neheze-e eshetik ennek az alázatos és egymás iránt testvéri indulatu négy hangnak, a szopránnak és altnak, a tenornak és basszusnak, az engedelmesség, a lázongás, az önállóság, amikor kenyerük éppen az, hogy önállótlanok és nyájasok a harmoniában. Ki nem figyelne tehát rokonszenvvel oda, amikor ezek a hangok fölszállnak a barrikádokra és a maguk létharczat danolják! Borzasztó lehet, amikor egy

ezüstös hang valamelyik nap ráismer az ő misztikus, bársonyos fészke és a puha fészkekről megtudja, hogy ez voltakép a torok, egy hörgő és éhes szerv. Bátran jó szívvvel fogadhatjuk e küzdelmes hangokat a torlaszokon. Annyival inkább, mert a kóristát még meg lehet menteni, a kórust aligha többé. A kardalos csak tengődik, de a kar, a műfaj, már nagyban haldokol.

Valamikor éppen a kórus látta a legszebb napokat. Abban az időben a görög orchestrán szavalt és lejtett és nagy ur volt. A cselekményt nem vitte ugyan, de joga volt elmélkedni azon, ami a tragédiában történt. És ezzel a joggal bőségesen és ravaszul élt. Ha a tyrannisosok úgy parancsolták, hogy tetteiket, amelyekről a szindarabban szó esett, a kórus rokonszenvvel ítélje meg, ez soha sem huzódzott. Szófogadó volt és a nagy urak dolgaihoz kegyes reflexiókat fűzött. A tetrameterekben bókra bók folyt. Máskor azonban a kórus lesben állott és kevésbé szelid megjegyzéseket tett; áldott és vert, sirt meg ritt. Szavának mindig sulya volt, mert a közvéleményt helyettesítette és mert a közvéleményt már háromezer évvel ezelőtt sikerült meghamisítania. A sok hizelgésben végül a háta meggörbült, de ennek dacára még jól érezte magát nagyon sokáig. Még az apáink dalműveiben erősen fontoskodik. Az operák hőseit a kórus biztatja, edzi, csatába küldi, nászra kíséri és halálra itéli. Egészen a negyvenes évek végéig a dráma főszereplői nem tudják lerázni a kórust. Papucskormányát alatt nyög mindenki. A »Traviátá«-ban, mikor Armand odadobja a kaméliás hölgynek a pénztárczát, a kórus fölháborodva közbelép és megmenti a lovagiasságot. Épp így menti meg a »Hugonottá«-ban az egyházat, a »Bánk Bán« Melinda-karában a női könyecsepp méltóságát. A cselekvő személyeket nem a saját lelkiismeretök sujtja és oldozza föl, hanem a tömeg.

Most jó Wagner. A Nietzsche barátja. Fölforgatja ezt az állapotot is, mint mindazt, ami előtte volt. A kart elrugja magától. Hősei erőszakos Übermensch-ek, akik nem kíváncsiak többé, mit szól dolgaikhoz a közvélemény. Tannhäuser még a környezetének nyomása alatt tesped; a kórus nagyon szigorú, megütözik rajta, dul-ful és elküldi őt vezekelni a zarándokokkal. De már a »Lohengrin«-ben a tömeg csak keveset morog és édeskedik; a hattyulovag vitézi mérkőzését és nászéjszakáját mint szerény staffage nézi. Siegfriedet pedig a kar nem kíséri többé egyetlen egy utjára sem. A műhelyben, az erdőben, a titokzatos lángok közt, ahol Brünhilda pihen, mindenütt egymaga jár-ke, a kórus sehová sem kalauzolja. A »Tristán«-ban a hajósok néhány ütemének, a »Parsifal«-ben a virágos lángok énekének már semmi köze semmihez; ezek átfutó dekoratív elemek, akárcsak egy világítási hatás. Szintígy van ez az új Verdinél. Az »Otello«-ból a tavaszi kart ki lehetne hagyni, a cselekménnyel legtávolabbról sem függ össze; rendeltetése az, hogy egy kis rózsailattal telítse még Desdemona körül az éhert. Puccininél, Charpantiernál nem akad többé aktív kar; hősök és hősnők a saját felelősségükre tesznek-vesznek, a kórustól nem kérnek tanácsot, bátorítást, semmit. Azelőtt a kórus szép és nagy ivezetű hidjain keresztül jutottak el, a boldogsághoz vagy vesztek el, míg egyszerre csak az individualizmus zivatara

fölborította a kart, a társadalom meghatalmazottját. Miután a kórus háromezer éven át lélekszakadásig, ereje fogytaig védett és támadott a közjólét nevében, most vonaglik és már maholnap elzengte utolsó dalát. Ezzel újra kidől egy régi görög oszlop.

A drámai hős nem viseli többé a kórus lánczait, az egész terület az övé. Ha baj van, maga sirja el könnyeit, részvétre nem szorult. A szinpad kórus nélkül sokszor örömtelen és sötét. Nyomorék erdő, amelyben csak a csalogány hallatszik, míg a piczi fürjek és czinkék százai kivesztek. Itt csak a fenyvesek között zug a szél, a nádasok és fűszálak némák. Ám az énekkar a maga vérét átömlesztette a zenekarba. Ha megnyirjuk a fák üstökét, új életre pezsdül a gyökér és a föld gyomrában jobb kedvűek lesznek a nedvek. A szinpadon is az élet megfogyatkozott, de a zenekarban, amely azelőtt egy kis marok hangszer volt, egyre erősebben feslik ki az indulat. Most a zenekar szélesíti ki az eseményeket, szájhősködik Wotan és Hagen mellett, kavarg és megriad, szeret és gyűlöl, szóval a kórus hajdani lelkesedése és epéje mind itt sűrűsödik össze. Az antik kar kiszervezett, mert bölcsessége már senkinek sem kellett. De szövegeit túlélte a ritmikus lépés, a ringás és lejtés, amely a koryphaios szavalaatát kísérte. Fönnmaradt és folyvást ujjászűletik ez a mult a ballerina fehér szobortestében és tánczában. A háromezer éves néma mozdulatok el nem pusztulhatnak, mert mély és örök csendjünkben régi álmok vannak eltemetve, amelyeket soha sem sikerül megfejtenünk.

Fiatalkoristalányok piros ajkán tehát elsorvadt egy műfaj. A kórus, a világi kórus. A színházból a templomba menekült, — oda, ahonnan jött. Szerencsére megalkudott minden felekezettel. Ezért érzi oly jól magát az oltárkövek közt. Volt zsidó, azután fölvette a keresztvizet, lett katolikus és lett protestáns. A templom kóristái egyre jobban megsokasodtak. Kezdetben csak a pap és egy pár szál énekes dalolta az antiphonákat és responsoriumokat; a pap ostromolja az Urat, a kórus pedig hangosan szítja az ostromot. Aztán jónak látták, hogy asszony is énekelhessen a karban, végül kihirdették, hogy az egész közösség énekelhet, ha akar. Négyszáz év óta már a teljes eklézsia dalol és ring, s ha a kórus be is fejezte földi pályáját, a szent tömegek megrohanják és sarczolják vele az eget.

M. G.

IRODALOM.

Zalár József költeményei. I—III. kötet. Budapest 1901. Singer és Wolfner. A három kötet ára: 9 korona. — Ez a név, hogy Zalár József, mely már hangzásával is az új orthologia előtti korszakba utal, nem sokat mond a mai olvasó számára, a közelebbi ismerősök előtt is első sorban egy kedves, finom lelkű és jósaos öreg ur képét idézi fel; de valamikor tüzes szenvedélyt, nagy és vakmerő indulatokat, heves szószólást jelentett, amit egy elnyomott nemzet fájdalma fakasztott és amiben egy leigázott ország nagy közérzése nyilvánkozott. Az ötvenes években, mikor még Thaly Kálmán is a kárpáti kürtöt fujta és a »madarak pajtása«: Lisznyai Kálmán dalától volt hangos az irodalmi család — Zalár József

egyike volt a legkedveltebb és a legtöbbet vitatott költőknek. A hivatalos kritika: Erdélyi János, Brassai Sámuel, azután Arany János társasága őt támadták a leghevesebben Petőfi utánzó, a »kelmeiség« költője között; de a közönség szeretete vele volt és ahol a busongó magyarság hangos szóra fakadt, az ő versein lelkesedtek a legtöbbet. Ma, mikor Zalár József összegyűjtött költeményeit úgy fogadjuk, mint irodalomtörténeti emléket, ennek az egykori népszerűségnek a mechanikája a legérdekesebb tanulság, amivel Zalár József irodalmi pályája nekünk szolgál. Világos, hogy itt a közönség érzése emelte a költőt és nem ennek kellett, mint ma, meghódítani az olvasókat. Érthetőbben szólva: az a korszak, amely Zalár József termő éveit látta, abban különbözött a mai időktől, hogy a nemzetet egységes érzés hatotta át, míg ma az eszmék és vágyak közösségét egy szétdarabolt társadalom elágazó törekvései váltották fel. Ma nincs közös érzés, általános hangulat, melyben az egész nemzet megtalálná a lelki világát, amely, hogy úgy mondjuk, közös téma volna a költő és a nemzet között; akkor volt. A balsors közel hozza egymáshoz az embereket és a nagy nemzeti szerencsétlenség elmosta a particularis vonásokat, aki költő ehhez csatolta magát, biztos volt, hogy szava nem hangzik el visszhang nélkül. Ma nehezebb és magasabbrendű a költő dolga, de akkoriban hálásabb és jutalmazóbb volt. Ma a költőnek, hogy sikert érjen, elég erősnek kell lennie, hogy a maga subiectivitásához kapcsolja a közösséget, akkor elegendő volt, hogy beolvadjon a közhangulatba. Ma az egyéni erő a nagyság mérőpálcája; az elnyomtatás éveiben elég volt a közönséghez való alkalmazkodás, hogy a költő fejére tehesse a babért. És Zalár József kitűnően meg tudta tenni, hogy lemondva a külön személyiségről, megmaradjon a nemzeti köztudat vizein. Ujat, eredetit, önmagából valót nem adott, de sohasem vesztette el az érintkezést a nemzet lelkével. Kifogyhatatlan volt azokban a hazafias szövegekben, melyekkel az elnyomott magyarság magát biztatgatta, idézte a történelem vigasztaló képeit, dicsőítette a honvédeket, hirdette a magyar lélek elpusztíthatatlan voltát, sokszor inkább csak nagy szavakban, semmint igazi erővel, de mindig azt mondva, amit a nemzet szívesen hallott és amiből dicsekedő kedvéhez bőven meríthette a bizalmat. A kritikus ám ítéljen, ahogy akar ezeknek a verseknek a becséről, de bizonyos, hogy a nemzet hangulatának és a költő érzésének e közösségénél fogva az irodalomtörténetíró úgy látja Zalár József költői pályáját, mint amely a legszerencsésebbek és a legharmonikusabbak közül való.

Mindentudó Képeskönyv. Angolországból származik a törekvés, mely a tudomány s a művészet gyönyörűségét a népnek, a szegényeknek, a nyomorultaknak is meg akarja szerezni. Látják a törvényszerű összefüggést e közt s az ismeretes jelenség közt, hogy a legszebb gyerek-könyvek hazája csakugyan Anglia? Frappánsul testesül meg ez a törvényesség egy elragadóan tiszteletreméltó példában: Tolsztoj Leóban, aki nemcsak a legművészebb, mert minden nehézségük mellett átgondolt regények írója, nemcsak a nép megváltó prófétája, de egyben szerzője a legjobb orosz ábéczés könyvnek is. Mert gyermek számára dolgozni nemcsak nem alázza meg a legnagyobb művészt sem, de nagyon nagy művész legyen az, aki a gyermek számára dolgozik. Faragó Józsefnél, akinek nálunk új korszakot kezdő karrikaturáiból mindig kilángolt a szociális érzés, természetes fejlődés, hogy csakhamar eljutott a képeskönyvhöz, s az ő *Mindentudó Képeskönyve*, mely nemrég jelent meg Wodianeréknél, minden tulzás nélkül mondva, legalább is egy nemzedékre szóló művészi és pedagógus cselekedet; gyöngéd, türelmes és elmés módjára méltó a gyerekkorunk egyik legkedvesebb emlékéhez, a Forgó bácsi Ábéczejéhez, művésziességre pedig nemcsak Magyarországon magában álló. A Faragó képeskönyve szövegtelen; nincs benne egyéb, mint, a mosdó spongyán kezdve a Széchenyi István mellszobrág, minden, amivel a magyar kisgyerek az életben találkozhatik; viszont igazán *minden* benne van, körültekintő gondnal s a

fejlődő értelemmel párhuzamos, fokozódásban, a száraz dajka életben kezdődő oktatástól az elemi iskola »beszéd- és értelemgyakorlatá«-ig. A képek maguk kitűnően világos körvonalarajzok, melyek a gyerek átlátását semmivel nem komplikálják, kedves naivitásukban még a felfogásához is alkalmazkodnak, s annyira egyszerűek, hogy olyikat a nagyobb és ügyesebb gyerek könnyen utána pingálhatja. Egyszóval: ez az igen-igen kedves, jóságos és okos könyv méltó a Faragó meleg szívéhez, finom értelméhez s előkelő művészetéhez. Maga a gyilkos szatirájú Faragó is, ha a felnőttekkel való harcokban véresre sebzik, üdítő és gyógyító jó társaságot találhat Faragó bácsi-ban, akit a gyermekek szeretnek.

Utravaló. Irta Thury Zoltán. Budapest 1901. Barta Lajos könyvkereskedése. Ára: 1 korona 50 fillér. — Thury Zoltán filozopháló hajlamú lélek, aki a jelenségek értékelésével foglalkozik. Novellát nem ír tendenzia nélkül és valójában akkor van elemében, ha az élet apró ügyes-bajos dolgai fölött mondhat kritikát. És ebben a tekintetben a makacs lázadók közé tartozik, akinek a kritikája a mával való gyökeres elégedetlenségben fogantatott és a jövő szociális fejlődésbe vetett hitből táplálkozik; de forradalmár volta nem annyira történelem-tudományi meggyőződésen alapul, mint inkább érzelmi momentumokból fakad és felforgató vágya nem annyira valami körvonalozott program, mint inkább határozatlan subiectív óhajlás. A szociológusok tehát nem fogják maguk közé fogadni, nekik ő tulságosan lyrikus és nem eléggé tételes; de az olvasók nagy táborában sokan lesznek, akiknek gondolkodása összetalálkozik az övével és akiknek az érdeklődése végigkíséri a világrend kegyetlensége ellen való hol keserűen tréfálkozó, hol tragikus mezben pompázó diatribáiban. Ezeknek a kifakadásoknak kaleidoszkopszerűen tarka, de egységes formába fogott gyűjteménye az *Utravaló* című könyv, melyben Thury Zoltán a fiához intézve szavait, egy gyermekélet apró és kedves képeinek beszövéssel oktat a világ és a társadalom dolgairól. Az ajánlásban azt mondja, ezt a könyvet gyermekeinek szánta, hogy olvasgassák, ha majd ő már beszélhet hozzájuk, de szívesen vissszük mi is magunkkal, mint egy erős és egyéni szellem vallomásainak breviariumát.

Pusztuló gentry. Elbeszélések. Irta: Gottier Lajos. Budapest 1902. Révai Leo udvari könyvkereskedése. Ára: ?. — Az a társaság, amely Gottier Lajos novelláskönyvét benépesíti, vajmi kevéssé mutatja a pusztulás színét. Sőt ellenkezőleg: majdnem csupa vidám, ur és életerős jukker-leány meg kardos menyecske, akiknek eszükbe sincs pusztulni, hanem inkább vidáman és tulnyomó részben irigylésre méltó szerencsével élik életüket. A tartalom tehát jócskán ráczáfol a címre, de az nem baj. Jó bornak úgy sem kell czéger és Gottier Lajos kedves históriáit szívesen olvassa az ember, akármilyen felírás alatt kellessék is magukat. Valami megnyerő friss hang, derült optimizmus élteti ezt a kötetet, lehet, hogy valamelyes kárára a tartalom igazságának, de nyereségére az olvasónak, akinek jól esik megpihenni a verőfényes és egy szemernyi érzelmességgel aláfestett képeknél. Tizenhatsz novellát gyűjtött össze az író ebbe a könyvébe, ami ugyanannyi kellemes negyedórát jelent az olvasónak és ez olyan erény ebben a szomorú világban, amikor élet és irodalom vállvetve igyekezik elvenni az ember kedvét, hogy jó magasra kell taksálnunk.

A »Magyar Remekírók, a magyar irodalom főművei« című hatalmas gyűjtemény tájékoztató programját most küldte szét a Franklin-Társulat. E program szerint a kiadás azon liberális szempontok szerint készül, mint a külföldi klasszikus kiadások, de nemzeti jelentőségre felülmulja a külföldieket. E gyűjteményben minden számottevő magyar író munkái benne lesznek, minden író munkájából az, ami abból maradandó, el nem avult, vagyis az író munkája, chef d'oeuvre-je, amely örökbecsű. Ellenben nem lesznek benne azok a kis és jelentéktelen munkák, melyekben az író kifáradt. Az ilyen munkákat a kegyelet elfeledteti a közönséggel, mert a közönség semmit sem oszt könnyebben, mint a feledést, s tulajdonképpen nem is érdekelheti más, mint az, amiben az író lelke egészen megnyilatkozott. Goethe összes munkáinak kelendő kiadásából is hiányoznak anatómiai és a színelméltre vonatkozó tanulmányai. Voltaire 36 nagy kététehből a francia klasszikusok könyvtárában három forog;

közkezen. Ezért ki állítaná, hogy ezek kivonatolt kiadások, mir-
össze megválogatott kiadások, amelyek csak azt adják, ami maig ör-
íjü maradt. A Magyar Remekírók azonban bővebb minden más na-
zet klasszikus kiadásainál; nem oly egyoldalú, hogy csak vers-
elbeszélést tartana irodalmi műnek. Benne lesznek államférfiaink és
legkitűnőbb szónokaink is. Ha az író Kölcseynek legfőbb ódáját
szónoki művei jelölik, miért maradna el Széchenyi, Kossuth és Deák,
mikor szónoklataikban minden államférfiúi érdemük s nemzetünk egy
századi története van letéve. Csak meg kell válogatni munkáikat s
azokat adni közre, melyekben eszméik legvilágosabban kikristályosul-
tak. Így ez a gyűjtemény van hivatva arra, hogy elterjeszse állam-
férfiaink könyveit és eszméit is a maguk eredeti alakjában, sőt ez
fogja terjeszteni kevésbé ismert, már szinte elfeledett íróinkat is,
akiknek teljes kiadásuk a tudós számára készült, a mostani pedig
mindenkinek. Mindenkinek, aki magyar ember.

Új könyvek.

Bajza József összegyűjtött munkái. Harmadik bővített kiadás. Életrajzi bevezetéssel és jegyzetekkel sajtó alá rendezte: **Badics Ferencz.** I—VI. kötet. Budapest 1901. Franklin-társulat. A hat kötet ára : füzve 25 kor., diszkötésben 35 kor.

Vergődés. Versek. Irta: **Auer István.** Budapest 1901. A Stephaneum nyomása. Ára : ?

Pomona uti levelei Euphemiához, volt urnőjéhez. Irta: **Strochton R. Frank.** Fordította: **Zigány Árpád.** Frost A. B. eredeti képeivel. Budapest. 1901. Franklin-Társulat. Ára : 2 K. 50 fl.

Porszemek. Elbeszélések. Irta: **Reichner Ilona.** Kolozsvár. 1901. Ára : 3 korona.

Hazai rejtelmek. Regény. (1846.) Irta: **Kutty Lajos.** I—II. kötet. Második kiadás. Budapest. 1902. Ára a két kötetnek : 8 korona.

A nevető Magyarország. Egyetemes adomagyűjtemény két kötetben. Összeállította **Gracza György.** Második, tetemesen bővített kiadás. I. kötet. Budapest. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. Ára : 7 korona.

Álmok. Tárcazelevek. Irta: **Lengyel Laura.** Budapest. Az Athenaeum kiadása. (Az Athenaeum olvasótára. X. 5.) Ára : 1 kor.

Kis könyvtár. Szerkeszti: **Benedek Elek.** Budapest. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. 36. kötet: **A király könyve.** Történeti elbeszélés. Irta: **Mosdóssy Imre.** — 37. kötet: **Budapesti gyermekek.** Irta: **Benedek Elek.** — 38. kötet: **Erdőn-mezőn.** Elbeszélés. Irta: **Egri György.** — 39. kötet: **Az igazság diadala.** Irta: **Gerő Attila.** — 40. kötet: **Virág Jankó.** Elbeszélés. Irta: **Marcelins.** — 41. kötet: **A zászló.** Elbeszélés. Irta: **Teveli Mihály.** — 42—43. kötet: **Aranyszivű Bandi.** Elbeszélés. Irta: **G. A.** — Egy-egy kötet á. köve 1 korona.

Andersen meséi. Harmadik, teljesen átdolgozott és bővített kiadás. Fordította: **Mikes Lajos.** Számos képpel és színes képekkel. Budapest. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. Ára : 3 korona.

Ázsia sivatagjain keresztül. Hedin *Sven* munkájából átdolgozta: **dr. Thirring Gusztáv.** Számos képpel és két térképpel. Budapest. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. Ára : 6 korona.

A XX. század asszonya. Irta: **Mársi Rozina.** Budapest. 1901. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) Ára : ?

Firdusziból. *Feridun és fiai.* Fordította: **Radó Antal.** Kiadja a Kisfaludy-Társaság. Budapest. 1901.

Tóth Kálmán összes költeményei. I.—II. Bevezetéssel ellátta: **Endrédi Sándor.** Budapest. 1901. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. A két kötet ára : 16 korona.

Kisfaludy Sándor összes költeményei. Magyar művészek rajzaival. Életrajzi bevezetéssel ellátta: **Zilahy K. Béla (Junius).** Budapest, 1901. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. Ára : 5 korona.

Egy gazdátlan csónak története. Regény. Irta: **Molnár Ferencz.** Budapest, 1901. Singer és Wolfner kiadása. Ára : 2 korona.

Shakspere remekai. John Gilbert rajzaival. Bevezetéssel ellátta: **Alexander Bernát.** Számos képpel. I. kötet: **Coriolanus.** — **Othello.** — **Romeo és Julia.** Budapest, 1901. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai). Ára : 5 korona.

Az utolsó mohikán. *Cooper* Fenimore angol eredetije nyomán az ifjúság számára átdolgozta: **Mikes Lajos.** Budapest, 1901. Lampel Róbert. Ára : 4 korona.

Köszöntő könyv. Írták: **Lenkei Henrik** és **Roboz Andor.** Budapest, 1901. Az Athenaeum r. t. kiadása. Ára : ?

A forradalom. Irta: **Hugo Viktor.** Fordította: gróf **Kun István.** Kolozsvár, 1901. Az ellenzék könyvnyomdája. Ára : 2 korona.

Latin-magyar zsebszótár. A középiskolák számára. Szerkesztette: **Schmidt József** állami főgymn. tanár. I. Latin-magyar rész. Budapest, 1901. Az Athenaeum irod. és nyomdai r. t. kiadása. Ára köve : 2 korona.

Szigetvár és Eger hősei. Regényes korrajz a XVI-ik századból. Irta: **Donátsy Ferencz.** Számos képpel. Budapest, 1902. Az Athenaeum kiadása. Ára : ?

Képe természetrajz. Az ifjúság számára 48 tábla színes rajzzal és 426 szöveggéppel. Budapest, 1902. Az Athenaeum kiadása. Ára : ?

Szent Péter esernyője. Irta: **Mikszáth Kálmán.** Budapest, 1901. Lampel Róbert. Ára vászonkötésben : 2 korona 80 fillér.

A jó palócok. Irta: **Mikszáth Kálmán.** Budapest, 1901. Lampel Róbert. Ára vászonkötésben : 1 kor. 20 fillér.

HETI POSTA

Fenér chrisanthéme. Aki azt a cikket írta, sok ilyen lelkes tisztelt kíván a művésznőnek, mint akinak ő is egyik leghódolhatóbb bábujója. Sajnálattal látja azonban, hogy nagysád gyökeresen félreértette igénytelen megjegyzését. Az a kifejezése, hogy »ezuttal nem való róla beszélni« éppen a művésznő iránt érzett nagy tiszteletéből fakad. Az a meggyőződés vezette, hogy akinek mindnyájan oly nagy művészi gyönyörökért vagyunk adósai, jogot váltott arra, hogyha egyszer megbotlik, ne üssünk lármát vele, hanem feledjük el neki. Miután ezuttal jót nem mondhatunk róla, ne mondjunk semmit. Ime, ez a mentségünk, amiért most nem fogadjuk el nagysád tételét, hogy »róla mindig való beszélni«. Ez t. i. ebben az esetben az ildomoság feláldozását jelentette volna.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

ELEGÁNS, divatos szalonruhák készülnek **Tereczky és Lillenberg** férfiszabó-czégtnél, Budapest, Városház-utca 12.

A MODERN MAGYAR KONYHA KODEXE:

A Hét Szakácskönyve.

Kincsestára minden gazdaasszonynak.

Kiegészítője minden szakácskönyvnek.

Ára díszes kötésben öt korona.

Kapható minden könyvkereskedésben.
A HÉT kiadóhivatalában.
VIII., Röck Szilárd-u. 18.

A HÉT előfizetési ára 20 korona egy évre.

MICHELSTÄDTER S. E. és H.

BUDAPEST

Váci-utca 3. — Erzsébet-körút 15.

Legnagyobb czipőraktár.

Czipők csak a legjobb anyagból, a leg-elegánsabb alakban, a legolcsóbb árban.



Egyedüli készítője a gomb-, fűzés- és = czugnélküli Triumph-czipőnek, mely egy érintéssel fel- és lehúzható.

Videki rendelések pontosan összközlőnek. Rendelésnél elég egy jól illő ócska czipő beküldése.

Budapest. 1901. Az Athenaeum r. t. kiadása. Ára : ?

